99

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически партн Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 31 (4199). ШОАТТА, 12 март, 1966 шу. Мах 2 кеп.

Шаьла района «Шалинский» яхача совхоза механизатораша, ахархоша шоай хьинар кхо ца деш къахьег укх шера юртбоахама культурай хьувкъам лакха хилийтара. Толамца дІахьош да гурахьа йийнача культураштa подкормка яра балхаш. БІаьстан юхье культураш дІаювргйолча 478 гектар хулача кхашка лаьттах тІоадал чуйолийташ дола хий дилла даьннад.

ХІанз совхозе шерра дІадоладеннад бІаьстан юхье кхашка ду балхаш. Лоацчача хана 2500 гектар хулача кхашка тІоадал соцаяра балхаш кхоачашдаьд. ХІанзлехьа хьалха дІаюв бІаьстан культураш дІайийнай 112 гектара тІа.

Гурахьа йийнача культураштa подкормка еча хьинаре къахьегаш ба трактористаш Сулейманов Сайпуди, Дикаев Абдул - Азиз. Макхаш доахача дика къахьегарца белгалваьнна ва Шахабов Абусалман, кхыбараш. Царех хІаране сменах нормаш 130—140 процент кхоачашъю.

Сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) тракторист Сулейманов Сайпуди, кхоалагІча отделене комплексни бригада бригадира гІонча Азимов Хайрулла.

И. Плиева сурт.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ЛОАРХІАМЕ ДЕКХАР

Іайи бІаьстии вІашагІкъасташ латт. Гаьна яц хІанз доахан баьца тІа арадала деза ха. Массаза хьайбаш леладераштa эггара бехктокхамегІа йола ха я из. Дуккхача боахамашта къаьстта хала хургья из ха укх шера, хІана аьлча кІезига дац вай хьайбаш доакъарца эсала Іалашдаь боахамаш, хетаргахьа бІаьсти а хила тарлу укх шера шийи оамал йолаш.

Цудухьа берриг шоай низ тІабахийта оарцагІбала безаргба колхозийи совхозийи кулгалхой, фермай специалистийи болхлойи хьайбаш бокъонца Іангара дахара, цар продуктивность дІахо лакхъяра. КІезига боахамаш дац вай республике, цхьайола халонаш нийслушехь а, хьайбаш дика Іангара доалаш, фермай болхлоша дика къахьегама толамаш доахаш. МалгІабика, Наьсарен, Нохай-Юрта, Сунженски, иштта цхьайолча кхыча районий боахамашка дикка алсамдаьннад шура йоаккхилга, доаханна дулх тІакхет. Дика латт цу районий боахамашка паччахьалкхенга шурен дулхи дохкара план кхоачашъелга.

Хьалха латтача боахамий опыто хьахьокх хьайбай продуктивность лакхъяра керттера хьал доакъарах хьаькъалца пайда эцар, доаханна лерттІа гІулакх дар хилар. Дуккхача хьайбаш леладераша бокъонца кийч а дийя мара диллац доакъар. Укхаза чакаг йоаккх, Іанарца тоаду, доакъарах дрожжаш етт, искусственни шура кийчъю.

Цхьабакъда, дукха боахамаш да республике хьайбашта доакъар кийчдара гІулакха лерттІа уйла ца еш. Во латт из гІулакх Наурски района «Терский» совхозеи «Красное знамя» яхача колхозеи. Цудухьа тамаш а яц цу боахамашка хьайбай продуктивность лохлуш хилари цар шоай декхараш кхоачашдеш ца хилари. Укх шера январи феврали бетташка 521 центнер шура тІайисай, масала, «Терский» совхоза.

Соахкарчул дикка кІезигагІа йоаккх шура кердача шера Грозненски района боахамашка. Соахка цу хана яьккхачул 26 килограмм кІезигагІа я укх шера хьалхарча шин бетта цу района боахамашка хІара кхоабача Іатта лоархІаш яьккха шура. Цун керттера бахьан да хьайбаш во кхабар, царна лерттІа гІулакх ца дар, доакъара лерттІа тІахьожам ца лоаттабар. Хьахецаш дола доакъар, къаьстта концентраташ доаханга дІа ца кхоачаш моттигаш хул. Бокъонца кийч а ца деш декх гІожа доакъар, барда ца бахьаш моттигаш нийслу, шурий хьоанала тІахьежам лоаттабац. Из деррига а ховш да районии производственни управлене кулгалхоштеи специалисташтеи. Цхьабакъда, цар бокъонца хьацдехац колхозийи совхозийи кулгалхошкара болх тоабелга, уж кхоачамбоацараш могийт.

Шура яккхаран из паччахьалкхенга йохкара хьалхарча квартала план кхоачашъяран тІехьа латт Надтеречни район а. Хьайбаш лерттІа ца кхабар, царна гІулакх ца дар бахьан долаш да из. «Надтеречный» яхача комсий совхозе тІеххьарча хана во кулгалду фермана, доахан лерттІа Іалашдац.

Пхе шера планах долча КПСС XXIII съезда Директивай проекта тІа йоах: **«Дулх, шура, фуаш, тха дохнилга дІахо дегІадоаладелга Іалашдолда масса оагІорахьара доакъара база чІоагІъяра парда тІа керттерча даькъе продуктивность лакхъяра а, хІаьта иштта хьайбаши ноа тІара оалхазараши дебадара а наькъаца».**

ХІанз хьатІаэтта ха Іалаьмате лоархІаме я хьайбаш Іангара дахара. Дуккхача боахамашка кхоачам боллаш доакъар дац. Долче, де дезар да хІара цун килограммах нийса, дукхагІа беркат даргдолча тайпара пайда эцар. Доахан баьца тІа арадаллалца тоъаргдолаш хьожаде деза доакъар. Кхом боацаш доакъар доадарца машар боацаш къовсам лоаттабе беза, цІеидаь дІадаккха деза кийч а ца деш хьайбашта доакъар дехкилга. Доакъара кухнеш йоацача боахамий кулгалхой оарцагІбовла беза хІара ферме доакъар кийчделга вІаштІехьдаккхара.

Хьайбаш бокъонца Іангара дахара гІулакха чІоагтІа бехктокхаме ба колхозийи совхозийи зоотехникаш, ветеринарни лораш, районий управленей зооветболхлой.

Хьайбаш леладераша хІара денна беча балха юкъе чІоагтІа уйла тІаяхийта бе безаш болх ба Іаьсийи къона доахани хьалкхедар. ХІанз еррига фермашка дахкаш латт доахан. Іодеш дола Іаьсий ца дойтар, уж дерригаш а хьалкхедар доахан дебара ладд я. Цудухьа чІоагтІа теркам тІабахийта беза дахкаргдола доахан Іалашдара, Іодаь Іаьсий, Іоахарий, хурскаш хьалкхеяра. Царна лоаттаде деза дикагІа дола доакъар, ханнахьа кхаба, хий моло, кхы эша Іунал де деза. Нагахь санна Іаьсий а Іоахарий а довш моттиг хилча цу гІулакха бехке вар бехктокхаме оза веза, хІана аьлча зІамига а доккха а бежан делар зе да боахама.

Пхе шера планах долча КПСС XXIII съезда Директивай проекта тІа белгалъяьккхача хьайбай боахам дІахо дегІабоалабара программа дегаш уроаттадаьд хьайбаш леладерий. Шоай низ ца кхобеш къахьег цар дулх, шура, фуаш, тха дукхагІа даккхара, цар единицага дІадодар лохдара, фермаша рентабельно болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккхара.

КПСС райкомий, юххьанцарча партийни организацей, советски органий декхар да фермашка хьайбашта гІулакх мишта ду хьожаш тІахьожам лоаттабар, хьайбаш леладерашта хІара денна царна эшаш дола новкъостал дар. Хьокхаме къахьега декхарийла ба коммунисташи комсомольцаши, хьайбай продуктивность лакхъяра, КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъабахара лоаттабу къовсам вІаштІехьбаккха а цу къовсаме хьалха латта а беза уж.

Са белгало яьлча денз маьркІажа ха хиллалца дижац Нурекски ГЭС-а гІишлой майдашка доалла моторий гІар-тата. Парте XXIII-ча съезда сийна къахьегама вахте а этта, Средни Азе энерговампала гІишлошъераша дош деннад март бетта бирса Вахш сунт теха дІакъайла бовла а, дунен тІа эггара лакхагІа — 320 метр дола плотина хьалде болабала а.

Сурта тІа: сунт техачул тІехьагІа Вахша хий хьачуэцаргдолча тоннеле ду отделочни балхаш.

Ф. Федянина сурт.
ТАСС фотохроника.

ТІАБОАГІАЧА БЕТТА ЧОТАХ

КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа яхара еррига шоай торонаш оарцагІа яьха къахьегаш я «Грознефть» объединене чуйоагІача Грозненски ремонтно-механически завода коллектив. Шерра социалистически яхь йоаржаьй цехий, сменай коллективаша. Керда толамаш доах завода коллективо. Валови продукци арахецара шин бетта план 107,8 процент кхоачашъяьй. Планал совгІа арахийца продукци эзараш сомаш мах болаш я. Укх бетта хьалхарча декаде план а тІеххкхоачашъяьй коллективо.

Социалистически яхье хьалха латт нов. Калугин керте латта мехкдаьтта оборудованена ремонт беча участка коллектив. Шин бетта план 119,2 процент кхоачашъяьй цо. Иштта дика къахьегаш я цунца яхь лелаю нов. Узумов керте латта котельно-сварочни участка коллектив а. Шин бетта план 111,5 процентн февраль бетта план 114,7 процентн кхоачашъяьй цо. Съезда сийна укх квартала план 20-ча марта кхоачашъе дош деннад шаккхе участка болхлоша.

ХІанзлехьа квартала план кхоачаш а яь, апрель бетта чотах къахьегаш дукха болхлой ба заводе. Царех ба нн. Туковский, Ахаев, Черников, кхыбараш. КарагІдаьнначох кхоачамбац цар. ХІара сменах нормаш 140—170 процент кхоачашъеш болх беш ба уж укх деношка.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЗАДАНИ КХОАЧАШЪЕРГЬЯ

Дукха ха йоаццаш тха совхоза къахьегамхоша шоай юкъарча собране йийцар 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект. Къаьстта чІоагІа уйла тІаяхийтар юрта боахама хетаьча раздела.

Тха боахаме ший перспективни план оттаяьй дерригa доакъош дегІаккхувлара. Директивай проекта тІа белгалдаьккхад, ялат дукхагІа даккхаро юрта боахама дерригa доакъош дегІадоаладара новкъостал дергхилар. Цудухьа тха кхашкарча къахьегамхоша лаьрхІад из продукци укх шерре а паччахьалкхенга 3000 тоннага кхаччалца йохка, соахка 2100 тонн мара ца ехкача. Из декхар аттагІчарех дац, цхьабакъда, кхоачашдулургдолаш да.

Тха кхашка дІайийна хІамаш хьувкъаяра, продукци яккхарга дІабода мах лохбара керттердар да хий пайданагІа долча тайпара дехкар, дІахо механизаци чІоагІъяри шийна тІабиллача балха бода хІаране бехктокхам лакхбари. ХІанз тІа-тІа шерагІа даржаш латт тха кхашка бІаьстан балхаш. Шаде доладеннад бІаьсти дув ялаташ, лаьттанца тІоадал соцаеш дола балхаш деш латт, оасар дІадола балхаш деш латт, оасар дІадола балхаш дош латт, оасар дІадола балхаш доакккхаш къовсам лоаттабу. бІаьсти ялаташ дІадуврглолчеи гурахьа ялаташ дІадийначеи кхашка хий дуллаш я хиш дехка леладу бригадаш. Нагалаьтташ леладу бригадаш. Нагахьа санна хий дехка соахка май бетта мара тхо доладеннадеце, укх шера январь бетта денз доладеннад. Цу юкъа хий диллад гураха дийна ялаташ тІадолча 400 совгІча гектара тІеи тІоадал чуйолийташ бІаьсти ялаташ дІадувргдолча 250 гарггарча гектара тІеи. Минеральни подкормка яьй гурахьа дийна ялаташ тІадолча 800 гектара.

Цхьабола болх бу оаха дьгІенаш тоаяра а. Балха эттув болашагІа йола моттигаш лушильникашна цампа а йоахаш, вІашагІъяь баьцаш дІаюврглла оаха хьайбашта бІарччача шера чІоагІа доакъарий база хилийтар дукха.

Белгалдаккха дезаш да, дІадахача шерацa нийсдича хьайбай боахамера гІулакхаш укх шера вогІа хилар. Хьа ца йоаккхаш дуккха продукци ют шурий-товарни фермай къахьегамхоша. Февраль бетта яьккха шура 61 килограмм кІезигагІа яр соахка цу хана яьккха хинначул. Бакъдар аьлча, хІанз кІеззига дукхагІа яха йолаяьй шура, хІаьта а хІанзчул тІехьагІа де дезараш дукха да. Из кхоачаще торонаш йолаш да тхо, доакъарий база чІоагІа я.

Совхозо лаьрхІад пхе шера паччахьалкхенга планал совгІа 140 тонн дулх дохка, тха — 35 тонн, шура — 300 тонн. Цу декхарах дикагІа лоархІадара кхы а дикагІа чІоагІъергья оаха доакъарий база, доахании коа тІарча оалхазарийи фу тоадергда.

В. ВОЛГИН,
Наурски района «Терский» яхача совхоза партнома секретарь.

Квартальни план тІеххкхоачашъяьй

«Малгобекнефта» НПУ тохкама кІоарга бурув деттача цхьоалагІча конторе дукха бригадаш я хьинаре къахьегаш я шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдеш а. Царна юкъе къаьстта дика къахьегаш хьайоакъа гІа СССР Лакхехьарча Совета депутата, мастера Хамурзиев Хьакlаьша кулгалду коммунистически къахьегама бригада.

ДІадахача шера 29 ноябре МалгІабикец Горагорскеи доазув вІашагІкхеттача моттиге лаьттан ганзаш тохкаш кердача скважинана бурув тоха йолаелар из бартайна коллектив. Лохерча мелера коача доагор гучадаккхара проектах тоха деза бурув 4500 метр я. Атта дац из. Бакъда, кердача скважинана бурув тоха дІаболабеннача хьалхарча деношка денз лакхара къахьегама толамаш доахаш хьабоагІа мехкдаьтта тохкараш.

Шоай говзал дика йовзаш, йоккха опыт йола нах ба ХьакІаьша бригадацара бараш. Къаьстта дика къахьег бригада пятилетка хьалхарча шера. ДІабахача гІин беттеи итт дийнахьеи 1211 метр бурув техад, квартальни план 1150 метр йолча.

Дика да бригада технико-экономически хьокхамаш а. Цхьа метр бурув тохарга дІабода мах лохбарахи бурув деттача эша материалаш кхоярахи духхьала цхьан бетта 31 эзар сом ахча кходаьд.

Ерригача бригадо тІагІертта къахьегарах карагІдийнна толамаш да уж. Цу бригаде дукха ба бурув деттарий говзал дика йовзаш бола новкъостий. Царех ба бурув деттараш М. Аушев, П. Куксин, бурув деттачун гІончаш В. Темников, О. Берсанов, слесарь В. Пенков, лаборантка Н. Узиева, кхыбараш.

Хьинаре къахьегарца дешаш а ба уж. Масала, мехкдаьтта институте шоллагІча курсе заочно деша вагІа П. Горбацев, мехкдаьтта техникуме дешаш ба бурув деттараш А. Шоповаль, лаборантка А. Суслина, кагирхой сайрийнарча школе деша вагІа В. Пенков. Болх беча, дешача, юкъарча вахаре дакъа лоацача шоайла новкъостал деш ба бригадера нах.

Цудухьа лакха да балха хьокхамаш. Бакъда, карагІдаьнначох кхоачамбаь Іе лерхІаш бац уж.

Халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII-ча съезда Директивай проекто кхы а дикагІа къахьегийт царга. Из проект йийшачул тІехьагІа керда лакхера декхараш тІайийцад коммуниста Хамурзиева кулгалдеча бригадо.

Парте XXIII-гІа съезд хьаеллача денга кхоачашъе лерхІ цар биъ бетта план. ХІаьта, шоаш бурув тоха скважина кхо бутт ханал хьалха йисте а яьккха яхье баьннаб мехкдаьтта тохкараш.

Шеко яц шоаш тІайийца декхараш цар сийленца кхоачашдергхиларах.

К. ЮСУПОВ.

ЭЛЕКТРОТОВАРАШ ДУКХАГІА ХУРГДА

Электротехнически промышленноста Министерства коллеги 10 марта хьежай культурно-бытовойи боахамерчеи гІулакхашта эша товараш арахецилга алсамдаккхара дешага.

Министерства заводаша еча ерригача хІамаеx цу товараша дІалоаца дакъа алсамдаргда. План оттаяьй укх шера электрополотераш шозза дукхагІа кийчъе, электроплиткаши гІувнашта йола электронасосаши — цкъаи ахаззеи гаргга; геттара чІоагІа алсамдоал электропроигрывателаши электрограммофонаши арахецилга. Магазинашка соахкарчул дукхагІа кхоачаргья электроаьшкаш, пылесосаш, электрорадиатораш, кхыйола изделеш.

Заседане белгалйора КПСС XXIII съезда сийна лакха дикал йола культурно-бытовой а боахамерча а гІулакхашта эша товараш арахецар алсамдоаккхилга дІоашта тІайийцача московски электротехнически заводий коллективай маьхера инициатива.

Министерства керттерча управленеша лехай, шеррача потреблене изделеш кхы тІа арахецилга вІаштІехьдаккхара йола торо. Коллеге тІайийцар цар предложенеш, продукце дикал лакхъяра ше къаьстта йола уйла тІа а ерзаеш. Производственни айпаш доахка изделеш арахецара моттигаш нийсъялийта йиш яц заводаша.

Укх шера кара а ерзаяь, арахеца белгалъяьча изделешта юкъе я хІамаш йокъаю универсальни аппарат, аттача яьха напряжене стабилизатораш, толашагІча конструкцеx йола барзкъаш дутта машинаш.

Пхе шера чухьа электротехнически промышленноста Министерства предприятеша шозза даьккха ца Іеш алсамдоаккхаргда культурно - бытовойи боахамерчеи гІулакхашта эша товараш хьаделга.

(ТАСС).

КЪОНАЧАРГА КХАЙК ЮРТАШКАРА ГІИШЛОШ

КРИВОЙ РОГ, 10 март (ТАСС-а корр.). Кердача пхе шера планах йолча Директивай проекто белгалду юртий моттигашка дукхагІа нах чуІе цІенош, школаш, берий бешамаш, больницаш, кинотеатраш хьалделга. Кривбассерча эггара йоккхагІча «Криворожагрострой» яхача треста кагирхоша лаьрхІад хІанзарча пятилетка хьалхарча шера Днепропетровски областа колхозашкеи совхозашкеи культура ЦІа, ши школа, берий беш, нах чуІе бархІ цІа, массехк хьайбай помещени йиллача ханал хьалхагІа хьалъяь йоахилга.

Къонача аглостроевцаша горняцки мехкара кагийнахи мехкарийи тІахьийхаб юрта культурни гІишлош хьалъяра дукхагІа низ тІаахийта.

Тахан эггара хьалхара къонача энтузиастий группаш яхай Криворожья юрташкара керда гІишлош хьалъеча.

ДІадувш латт ялаташ

ТІоадал дІакъовлаш цкъара макхаш даьха боалаш а хьалха юв культураш дІаювш а ба Урус-Мартана района боахамий кхаш леладераш.

Кхо эзар совгІа гектара тІа даьхад макхаш Мичурина цІерахча совхозе. Эггара хьалха араваьлар тІоадал дІакъовла совхозе дикагІа лоархІаш вола тракторист Бараев Салауди. Сменни нормаш дикка тІеххкхоачаш а еш болх бу цо ше макхаш даха волавеннача хьалхарча дийнахьа денз. Иштта дика къахьег цунна тІеххьа кхашка арабаьннача трактористаша Салаев Мовлада, Макаев Шамана, Махаев Шудде, кхычар. ХІанз боалаш латт уж макхаш даьха.

Дика терко ю совхозе хьалха юв культураш ханнахьа дІайийна яхара а. БІаь совгІа гектара тІа ялатийна лаьрхІаи ши бІаь гектара тІа доакъарийна лаьрхІа горохаца эбаьи дІабийнаб кен. Иштта дІайийнай 50 гектара тІа горохи гурахьа ялаташ дийнача 135 гектара тІа люцернеи. Уж балхаш деча къаьстта дика къахьегаш ба Шаипов Ахьмада кулгалдеча кхоалагІча тракторно-полеводчески бригадера трактористаш Мерзиханов Саид-Мухьмад, Бакаев Ахьмад, сеяльщикаш Элиев Идрис, Джалиев Майрбик, кхыбараш, норма 14 гектар мара йоацача сменах 20—22 гектара тІа дІабув хІара агрегато кени иштта кхыйола культураши.

Шекара свекла а кхыйола культураш а дІаера кийчо еш ба хІанз совхозе. Дика тоадаьд свекла дІаюврглола кхаш, гурахье аьха да, Іан замалахьа ширдаьнна кхои минеральни удобренеши тайсай, хІанз макхаш даьхад. Укх гаргтарча кхаь-диъ дийнахьа кхы цІаьхка а доахаргда макхаш свекла юврглолча кхашка.

Ам. ПЛИЕВ.

Кхашка бІаьсти

ИттлагІча мартага вай республикерча механизатораша 20 эзар гектара тІа дІайийнай бІаьсти юв культураш.

БІаьсти юв культураш дІаера балхаш шерра дІадоладаьд Грозненски района боахамашка. ХІанзлехьа 5,4 эзар гектар хулача майдан тІа бІаьсти юв культураш дІайийнай цар.

Йоккхийча майдашка бІаьсти юв культураш дІайийнай Сунженски, Наурски, Урус - Мартана, Шелковски, МалгІабика районашка.

Хьалха ювча культурашца цхьана дІае йолаеннай гидуаргаш, баьца дааpаш, коартолаш, дуккхача шерашка тІаювла баьцаш.

ХьажкІаши шекара свеклаи кхеераша удобренеш а ехкаш лаьтташ кийчду.

ДІадахача шерарчул дуккха дукхагІа подкормка ю гурахьа йийнача культураштa колхозашеи совхозашеи.

Трактораштa гурахьеи Іайи ремонт яра план 102 процент кхоачашъяьй.

Кердача пятилетка хьалхарча шера лакха хьувкъам болаш ялат хьалкхедара боккха къовсам лоаттабу.

Москва сайрийна. Н. Грановски сурт. ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Іилма дегІаккхувлача дика хІамаш карагІдувларахи боккха общественно-политически болх барахи 1966 шера 3 мартерча ший Указаца Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Іилман Заслуженни деятель яха сийлахьа цІи еннай профессора, геолого-минералогически Іилмай доктора Павел Петрович ЗАБАРИНСКЕНА.

* * *

№ 11-С йола скважина толаме чакхъяккхари караерзаяри, мехкдаьтта доалла керда Серноводски майда хьаеллари бахьан долаш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1966 шера 3 мартерча ший Указаца Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай: «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслови управлене тохкама кІоарга бурув деттача Карабулакски контора бурув деттача мастера Василий Климентьевич ТЕРЛЕЦКЕНА, «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслови управлене тохкама кІоарга бурув деттача Карабулакски контора скважинаш лар тІа йий хьожаш волча мастера Сергей Михайлович ПРОТАСОВНА.

* * *

№ 46-Заманкул яха скважина тоамца чаккъяккхари юрски тІоанашкара эггара хьалха промышленни мехкдаьтта даккхари бахьан долаш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1966 шера 3 мартерча ший Указаца Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай: «Сунжанефта» мехкдаьтта промыслови управлене тохкама кІоарга бурув деттача Карабулакски контора бурув деттачун помощника Иван Константинович ДОЛИНА, цу контора вокхагІа волча мастера Андрей Дмитриевич КАТАСОНОВНА, бурув деттачов Федор Иванович СТЕПАНОВНА, бурув деттачун помощника ЧАНИЕВ Баматгире Махьмада, бурув деттача мастера Владимир Кириллович ШИРОКОСТУПА.

ДИРЕКТИВАЙ ПРОЕКТ ЮВЦ КЪАХЬЕГАМХОША

ДЕГ ТIАРА КЪОАБАЛЪЮ

СССР халкъа боахам дегIабоалабара кердача пятилетка планах йолча КПСС XXIII съезда Директивай проект кепа теха арайоаллаше, из болхлошта дIайоввийта йолаелар крекинг-завода агитколлектив. Цехашка, участкашка, установкашка массаволчо дог раьза долаш тIаийцар Директивай проект. Боккха теркам тIабахийтар цар мехкдаьтта чакхдаккхара, план ханал хьалха кхоачашъяреи арахецача продукце дикал лакхъяреи дешашта. Вай мехка промышленносто арахеца дукхагIа дола бензин актанови лоархIам 66 пункт йолаш да, цхьабакъда грузовой автомобилаш тIа латтача лакха сжати йолча кердача двигателашта актанови лоархIам 76 пункт йола бензин эш.

Хьожаргда вай кхычунга. Арахецаш дола дизельни доагор 1,0 процент сера йоаллаш да. Даьча лоархIамаша хьахьокх кIезигагIа сера йоалла дизельни доагор доагадеш хилча халкъа боахама 102 миллион пайда лургхилар.

Цулухьа оттадаьд пятилетка Директиваш тIа доаккхача дизельни доагорах 80 процент сера йоаллаш хилийтара аьнна. Хьайийлача партийни собране пятилетни планах йолча Директивай проект ювцаш, хIанз болх беш йолча установкай къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукце дикал тоаяра, къаьстта автомобилаша доагаду бензин дикагIа хилийтара де деза гIулакхаш белгалдир тха завода коммунисташа.

Масала, № 1-2, № 9-10 санна йолча термически крекинга установкашта каталитически крекинга блок йола комбинированни установкаш а увттаеш реконструкци е еза тха крекингисташа.

Дукха болх бе лерхI завода коллективо кердача пятилетках. болх беш йолча установкашкарча «Варгтиптон», «Черпели» яхача къаьнача насосашта метта КВН - 55-180 яхача типах йола керда насосаш оттаеш. Авари ца хилийтарал совгIа установкай къахьегама овсарле сов а йоаккхаш цар ритмично болх бар Iалашдергда.

Цул совгIа кхы дIахо а каталитически крекинга установкана реконструкци еш ретификационни колонаши сырьевой насосаши хувца, шоллагIча блока холодильникаш-конденсатораши пишкаши шеръе лерхI оаха.

Цу гIулакхо каталитически крекинга объемага хьежжа низ совбаккхарал совгIа доаккхаш долча бензина дикал тоае торо хулийтаргья.

Керда процессаш юкъейоалаяра боккха теркам тIабохийт крекинг-завода коллективо.

№ 21-1 йолча установка проектни мощностои, № 10 йолча цеолиташи катализатораши арахецача цеха опытно-промышленни установкаши, шин лагIагIа йолча крекинга схемах № 43-1 йолча установкана реконструкци а яь цун процесс караерзае еза тха пятилетка хьалхарча шера.

Гучох, доккхий декхараш оттаду крекинг-завода коллективо шийна хьалхашка укх пятилетках. Тха дог гIоздоал пятилетни планах йолча Директиваш тIа хIанзалца ца хиннача тайпара хIара предприяте къаьсткъаьста перспективни планаш белгалъяхарах.

Экономически бакъ йола пятилетках завода коллективо дергдар хьахьокхаш йола план оттае йолаеннай крекингистий коллектив.

Семилетка план толамца кхоачаш а яь хьинар сов а даьккха дIадоладаьд крекингисташа пятилетка хьалхара шу.

Ерригача заводе дIабахача шин бетта валови продукци яккхара план 106,7 процент кхоачашъяьй, хIаьта №№ 1-2, 21, 9-10 йолча коммунистически къахьегама цIи лелаеча установкай коллективаш 20-ча феврале денз шоллагIча квартала чотах болх беш я.

ТIаийцача декхарех дика лоархIадергда тхо.

Партийни организаце сийлен декхар да пятилетка хьалхарча шера плани тIаийца социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяри вай мехка коммунизм оттаяра тIехь латтача къовсаме хьалхарча мугIарашка шийна болхлой коллектив дIаккхувлари.

К. ЗАБЕЛИН,
крекинг-завода партнома секретарь.

ЛаьрхIача боарамга

Юрта боахаме керттера декхараш лаьттанцара йоален хьайбаьи продукташ дукхагIа яхар долга белгалдаьккхад КПСС XXIII съезда Директивай проекта тIа.

Уж декхараш дизза кхоачашдара шоашкара доаггIа дакъа лоацаш ба Гудермесски района «Гудермесский» совхоза шоллагIча отделене лаьтта лeладераш.

ХIанз массанахьа а полеводчески, тракторни бригадашка, шурий-товарни фермашка ювц КПСС XXIII съезда Директивай проект.

Цунца цхьана йолаш йолча резерваех дикагIа пайда эцара уйлаш ю, ялатий хьувкъам лакхбара, шура, дулх дIахо дукхагIа даккхара наькъаш лех юртбоахама къахьегамхоша.

Тха отделене 1600 гектар оахаш лаьттеи 780 хьайбеи да.

Гучох боахам боккха ба, цхьабакъда халахете а цхьадола боахама доакъош хIанзалца рентабельни доацаш хьадоагIа.

ХIанад из иштта? Массехкаьза увттадаьд оаха из хаттар тхоашта хьалхашка, цун бахьанаш лехаш.

ХIаьта уж бахьанаш кIезига а дацар соахка. Царех керттердар дар — шекара свекла, силоса лаьрхIа дIайийна хьажкIа, мукх санна йолча культурай хьувкъам лоха хилар.

Ялатийна лаьрхIа дIайийнача культурай хьувкъам лоха хиларах силоси гIожа доакъари кийчдара план кхоачашъянзар оаха. Из чIоагIа Iатка хьайбай продуктивность лакхъяра.

Кердача пятилетка хьалхарча шера хIанзалца кхашта даь гIулакхаш эргадоахаш хувца дага да тхо.

Соахка гурахьe а деррига лаьтта зяба аьха кийч а даь дикача агротехнически хана 500 гектара тIа гурахьа юв культураш дIайийра отделене механизатораша. Ялатийна лаьрхIа дIайийнача культурай хьувкъам лакхбара хIара гектара 250 килограмм аммиачни селитреи 150 килограмм суперфосфати кхоачийташ удобренеш тайсай.

Укх шера дукха шекара свекла дIае лерхI оаха. ДIадахача шера планах 180 центнер яккха езача 120 центнер мара ца йоалаш во хьийкъар шекара свекла. Бакъда, из дIае къоастаяь участок а дика яцар. Удобренеш кIезига тайсаяр. ДIадахача шера дийнна гIалаташ юха ца дувлийта лакха хьувкъам лургбола керда хьаьна лаьтта къоастадаьд оаха шекара свекла дIае.

Доакъара база чIоагIъяр духьа мошача доакъара суданка, йол, люцерна дукхагIа дIаера боккха теркам тIабохийт оаха. Укх шера 150 гектара тIа дIаюргья суданка, цох 50 гектар — мошача доакъара лаьрхIа. ХIаьта люцерна кхозза дукхагIа хургья. Хьалхе а мошача доакъарца хьайбаш Iалашдара хIанзале 40 гектара тIа горохаца ийна кен дIабийнаб оаха.

Шекара свеклаи хьажкIаи дIаюргйолча лаьттанца тIоадал соцаеш хий дехкаш да тхо хIанз.

Хьалха силоса лаьрхIа дIайийнача хьажкIа тIа бохийтачул дукхагIа теркам тIабохийтар оаха ялатийна лаьрхIа йийначоа. ХIанзчул тIехьагIа цхьатарра йоакко ергья хьажкIашта.

Силоса лаьрхIа дIаювча хьажкIана дика хьувкъаргйола участок дIакъоастаяьй укх шера, хIаьта удобренеш тайса хьаьн а яьй.

КПСС XXIII съезда сийленца накъа долхаш кердача пятилетка хьалхара юртбоахама шу толамца чакхдаккхара хIара беттача Iаттагара планах 1850 килограмм яккха езача 2000 килограмм шура яккха декхараш тIаийцад хьайбаш леладераша.

ХIара гектара тIара планах 20 центнер яккха езача 28 центнер турахьа дув кIа, кхоачамхилла хьайбаш леладераштa доакъар Iалашде, шекара свеклаи хьажкIий хьувкъами лакхбе дош деннад кхаш леладераша.

Н. ТАТАЕВ,
Гудермесски района «Гудермесский» яхача совхоза шоллагIча отделене управляющи.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективе парте ткъаь кхоалагIча съезда сийна яьржача социалистически яхье хьалхарчарца я №№ 1, 2 йолча установка коллективаш. ДIабахача шин бетта план ханал кхо ди хьалха 102,5 процент кхоачашъяьй, планал совгIа арахийцай мехкдаьтта сийрда продукташ. Март бетта хьалхарча декадах йола мехкдаьтта продукци арахецара план ханал цхьа ди хьалха кхоачашъяьй ерригача йиълагIча цеха коллективо. ХIаьта цехе хьалха йоагIача установкай коллективашта юкъе белгалбаьнна дика къахьегаш ба операторaш Шаляпин Михаил, Бирольский Юрий, операторий гIончий Переверзева Нина, Кирсанов Сергей, Карасевич Леонид, кхыбараш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) оператор Шаляпин Михаил, операторий гIончий Переверзева Нина, Кирсанов Сергей смена чакхъяьнначул тIехьагIа.

И. Плиева сурт.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОММУНИСТИЙ НАКАЗАШ КХОАЧАШДУ

КIезига ха яц юххьанцарча партийни организацешка отчеташи хоржамаши хинначул тIехьагIа дIаяхар. ХIаьта а е йиш я юххьанцарча парторганизацей юха хержача бюрой а секретарий а балха цхьайола итогаш. Производственни балха тIа кхоачамбоацараш хиларах «Октябрьнефть» НПУ бурув тохача контора парторганизаце партийни бюрона цIенхаштта критика йир коммунисташа. Дукха авареш хилар, бурув тохара план кхоачаш ца яр, материалехи транспортахи пайда эцилга лерттIа вIаштIехь ца даккхар, материально - технически снабжени эсала хилар — уж дар коммунисташа дийца дешаш»

Юха хержача парторганизаце бюрос теркалйир коммунистий критически замечанеш, уж кхоачашъяра йолча мероприятей план а оттайир.

Партбюрос хьалхарча аргIана де дезаш лаьрхIар технологически дисциплинеи буровойшкара гIулакхаш мишта лел хьажара коммунистий бехктоккхами лакхбелга. Цу хьакъехьа партийни собрани хилар. Цига дийцар бурув тохача хулача аварешна къовсам лоаттабара парторганизацеи коллективаи декхарех. Бюро заседанешка дийцар е дешаш: № 42 йола буровая хьалъелта эсала лелаpax, №№ 55, 78 йолчеи кхычеи буровойшка бурув тохара план кхоачаш ца ярах.

Авареш а ца еш скважинаш яхара лаьрхIа вIаштIехьдаьккхад авареш ца хулийтача балха методаш бурильщикашта Iомаелга. Шоай болх тоабаьб буровойшкарча партийни группаша.

Цу дерригача гIулакхаша торо хилийтар дIадахача шера 4-ча квартала план кхоачашъяь ца Iеш, тIадиса декхар дIатакха а. Из бахьан долаш вIаштIехьдаьлар бурув тохара шера план кхоачашъе, дикка кIезигъелар авареш. Толамаш дикагIа долаш я бурови мастерий нн. Ерещенко, Черскова, Токарева бригадаш. Цхьа бутт хьалха кхоачашйир цар шера плани тIаийца социалистически декхараши.

Бурув деттарий коллективо толамца кхоачашъяьй бурув тохара январь бетта план, планал совгIа техад кхо бIаь совгIа метр бурув.

Партийни организацеи ерригача коллективои керттера теркам тIаберзабаьб Октябрьскии Гудермесскии майдашкарча тIерча мелови тIоанашкара мехкдаьтта гучадаккхара.

ХIанз, №№ 208, 206, 177 йолча буровойшка гучаяьхай фарамини ферови отложенеш, промыслера скважинаш вIаштIехьъяьхачул тIехьагIа долалургда тIера мелови отложенеш гучаяха.

КПСС XXIII-ча съезда сийна социалистически декхараш тIа а ийца, кердача толамашца шоаш цунна накъагIоргхиларах дог тийша ба бурув деттараш.

Локомотивни депо отчетно - хоржама партсобране коммунисташа белгалдаьхар социалистически яхь вIашагIйоллача дола кхоачамбоацараш, кхетамеи агитационно - массови балха инженерно - технически болхлой кхоачам хиллал юкъе ца озалга. Уж дешаш дийцар парткома заседане.

Депо ерригача цехашка коллективнии хIара болхлочо къаьст-къаьстаи социалистически декхараш тIаийцад КПСС XXIII-ча съезда сийна, хьалхара моттигаш яьхараштa яла оттадаьд карара-кара тела цIе вымпелаш. ХIанззе ба белгалбаьннараш. Карара кара тела цIе вымпел еннай автоматни цеха коллективана.

Цехий инженерно - технически болхлоша хан-ханнахьа беседаш ю болхлошца КПСС ЦК сентябрьскии декабрьскии Пленумий итогех. Цу балхах дика беркат даьлар. ЗIамигача периодически ремонте латташ кIезигагIа ха йоаккх хIанз тепловозаша, ремонта дикал лакхъеннай, 4-ча квартале кIезигъелар бракаш, къахьегамеи производственнии дисциплина тоаеннай.

Организационно-партийни балха боарам лакхбаларах тоаделар Грознерча станце, «Грознефть» яхача объединене транспортни контора, кхыча предприятей производственни хьокхамаш.

Балха лакхара хьокхамаш даьхад вагонни депо коммунистически къахьегама коллективо. ДIадахача шера 4-ча квартала балха итогех цунна еннай машиннаькъа Министерствай машиннаькъа транспорта болхлой профсоюза ЦК-аи карара кара тела цIе байракхи хьалхара ахчан совгIати.

Юххьанцарча партийни организацешта кулгалдара духхьашха хержа ба дукхагIа бола секретараш. Отчеташи хоржамаши чакх ма даьллинге а царна лаьрхIа семинараш йир парте райкомо.

Иштта семинараш яьй цехови парторганизацей секретарашцеи партгруппоргашцеи.

1965 шера баьча балха итогаш яь а баьнна 1966 шера — кердача пятилетка хьалхарча шера дола социалистически декхараш тIаийцад района промышленни предприятей коллективаша.

Юххьанцарча парторганизацей декхар сенах латт аьлча, из латт организационно-партийнии партийно-политически балха боарам лакхбара ларда тIа паччахьалкхен план а тIаийца социалистически декхараш а кхоачаши тIехкхоачаши делга Iалашдарах.

М. КОСТЮК,
КПСС Октябрьски райкома орготдела заведующи.

ЯХЬА КЕРТЕ ЛАТТАРАШ

Семилетка тIеххьарча шера дика къахьийгар «Ингушский» совхоза къахьегамхоша. Толамца кхоачашйир юртбоахама продукташ йоккхара планови заданеш. Къаьстта белгалбаьлар ялаташ леладераш. Духхьал цхьа кIа декхар совхозо паччахьалкхенга планал совгIа 1500 тонн.

Дикача наьха цIераш йоахаш массаза ала деза коммунистех, цар дикача гIулакххех, хIана аьлча дика мел долчоа уж хьалха латтандаь.

65 коммунист чувоагIа совхоза партийни организаце. Уж берригаш къахьегаш ба совхоза лоархIамерча доакъошка. Дувцаргда вай царех цхьаболчарех. Районе дика йовзаш я цIи хеза йола Iаьсий леладархо Узиева Буча. ВархIлагIа шу да хьинар долча кхалсаго 2-ча шурий-товарни ферме болх бу. Iаьсий латтача клеткашка дилла цIена я, пенаш кIира теха да. Укхаза эгара хьалха хьачуваьлча хеталу нах баха помещени я ер аьнна. Йоккха мощность йолча электролампашца лоаттаю йоагтIача тайпара температура.

Эгара хьалха балха хьаеча Бучас клетка цIенъяьчул тIехьагIа хьайбашта кIалхьарцар ду. Тlаккха шура йIохъю пишка тIа, хIаьта цул тIехьагIа мара хьокхац Iаьсашта.

Дика къахьегаро хьахулийт дика толамаш а. ДIадахача ворхI шера коммунистка Узиевас кхедаьд 125 Iаса, хIаьта цхьаккха а Iаса дала а далийтац.

Парте съезда сийна яьржача яхье а яьнна декхар тIаийцад хьалха латтача Iаьсий леладечо деннеи бийсаннеи хIара Iасилга 450 грамм дулх тIаккхетийта. Ший дош дика кхоачашду цо. Январь бетта хинна привесаш 780 граммага дIаккхоаччаш яр.

ДоагIаш деннад коммунисткана Узиевайна доккха паччахьалкхен совгIат — Шеча Байракха Къахьегама орден.

Малав совхозе механизатор Коригов Хьасан ца вовзаш. Ши шу да цо Iайи бIаьстийи ювш йола культураш кхееча звенона кулгалду. Цун звено членаша даьха толамаш дIадвугаш да. ХIара гектара тIара чуийцад 22 центнер кIа, планах 17 центнер йолча. ХIаьта иштта дика хьувкъам чубера гицуаргаш дIайийнача майдан тIара а. Из совхозе эгара лакхагIа ба: хIара гектаро 12 центнер генараш деннад. Из планал 3 центнер совгIа я. Ка бола ялаташ хьалкхедарга дIадодар кхозза кIезигагIа да. Масала кIин цхьан центнерга дIадахар 1 соми 20 цепиги мара дац. Духхьал Коригов Хьасана цхьан звенос иштта дика къахьегар бахьан долаш 22 эзар сома экономи хиннай совхоза.

ГIишлошъеча бригада чIоагIа сий деш ва Мургустов Салман. Бригаде цо болх бу кхо шу совгIа ха я. Цу юкъа ший балха разряд дина лакхъяьй цо. Салмана тIадули эгара чоалханегIа йола изделеш хьае.

Цкъа Салман чувийхар парткома секретара кабинете. Цига къамаьл хилар дахкаш долча жепа еш йола кошараш хьалъяра балхаш сихдарах лаьца. хIана аьлча жа дахка ха гаргакхоачаш латтар, цудухьа царна эшар дика йIайха помещенеш.

— ЛоархIамера гIулакх да хьона тIадуллар, Салман, — аьлар парткома секретара Котиков Ахьмада. Балхаш хIанз мара дIадоладеннадац, хIаьта жа дукха ца гонш дахкаргдолаш да».

Ший новкъостий хьагул а баь дарца дийца а дийца кошараш сихха хьалъе лаьрхIар цар. Совхоза директе новкъостал дир цунна хьуна материалашца, транспортаца. Гуйрийна денз боад боллалца къахьегар звено членаша, шерра яхь а йоаржаяь. Царех хIаране денна нормаш 180—200 процент кхоачашйора. Кошараш хьалъяь яьлар ялх дийнахьа, хIаьта нормах уж хьалъе еза ха кхо кIира дар. ХIанз Салман кхашкара балхаш дара эшача инвентара ремонт еш ва. Хьалха латтача болхлочоа коммунистически къахьегама ударника сийлен цIи еннай. Парте съезда сийна яьржача яхье коммуниста Мургустова декхар тIаийцад денна нормаш кхозза совгIа кхоачашъе— йоах прораба Картоев Мурада.

В. МИХАЙЛОВ.

ИСЛАМИ ВАЙ ЗАМЕИ

Л. КЛИМОВИЧ

МАЛХБОАЛЕН МУКЪА УЙЛА ЯРАШ, ДАЛЛА ДУХЬАЛА БАРАШ

МоллагIча дына духьалара критика дIайолаелга а дегIайоалаелга а эгара хьалха из ды лелабеча нахагара шоашкара арадоалаш хиннад. Цу юкъера дIакъасташ дац ислам а. Ислам леладеш болча бусалба наха юкъе хьахинна а мукъача уйлайи атеистически баммалехьа йийрза а я ислама еш йола критика. Халкъа творчествах хьадухъювлаш, наха баьккха земи наьха къахьегама опыти белгалйоаккхаш, общество материальни а культурни а дегIайоалаяра хьашташ чулоацаш я из критика.

Вахаро ше Iомаваьв ахархо а, кочевник а, лоамаро а, фордахо а, нагахьа санна ший болх далла тIа а билла, цун новкъосталга дог а доахаш, шоаш хIама ца деш Iийча цIаккха а хIама хулаш ца хилар кхетаде. Дуккхача бIаьшерашка хIара денна боахача земо бакъ а яь хьаэтта из вывод дуккхача кицай формехьа тайп-тайпарча халкъий багахбувцама (фольклора) юкъе яхай. «Комсий беша эшар дуIаш делга дац, цел ба», — яхаш кхайкаду туркий ахархочун хьаькъало. «Iа даьла цIи яхарах-м гIулакх меттаха даргдац!» — яхаш кертагIдоах таджикий кица. «Мецвенначун гаьга маьждига цIеноел пайданагIа маькха чIегилг я», — оал Iарбаша. «КъорIал лоархIамегIа маькх я», — яхаш да азербайджанций кица.

МоллагIа бола кхы ды а санна, Iилмеи искусствои дегIаухилга юхадетташ хиннаб бусалба ды а, цхьабакъда, цун цIаккха а, кхыметтел паччахьалкхеи идеологи йолча хана а, низ кхаьчабац уж совцаде е тIагIортаме хьалхашкахьа уж ухилга юхалерзаде. Из Iилмани искусстваи болам обществана маэшара хиннаб, духхьала цудухьа юкъерча бIаьшерашка а тIехь экономически культурнии вахаре эгара дукхагIа гIулакхаш дийнденна ханаш нонагIча хьале, схоластикаца, дына гIулакхашца, дуненахи сагахи долча харц хетарашца эгара лирагIа къовсам отташ йола ханаш хиннай.

Ший лоIамереи атеистически уйла лакхъяра Iалаьмате боккха лоархIам болаш хиннад классови къовсам шербалар, къамий-наргIатон болам шерра дегIабар — марксистско-ленински партеш керте латташ а эгара хьалха латтача Iилман теоре герз каракхаьча а йола болхлой класс исторически арене ялар.

...VIII бIаьшере дIайоалачеи IX бIаьшере йолалучеи хана, Халифата экономически культурнии вахар айлуча хана цига наха юкъе шерра дIадарж хьалха латта идейни лостамаш, цу лостамий викалаш духьала боал ислама схоластикана. Масала, цар харцдора хург мел дола хIама хьалхе а дала оттадаь хиларей даьла мукъамца мара сага хIама де йиш ца хиларей хьакъехьара догмат, цар харцбора къорIа хьалхе а денз даьлагара десса да яха хьехам.

Цу тайпара къамаьлаши къовсамаши хиннача шерашка ислама лоархIамерча догматаштеи цо кхайкадераштеи денале критика а йир, уж бег а даьхар Ираке вахаш хиннача гIорваьннача Iарбий поэта Абу-Нуваса (762—814 шерашка ваьхав из).

«Аллах воацар кхы даьла вац...» яхаш бусалба дыно кхайкадечун хьакъехьа цун персонажех цхьанне — поэта — Абан аль-Лахике йоах: «Хьайна бIарга ца дайча хьога мишта йиш я цунна тешал де?» «Аз-м цхьанна хIаманна а цIаккха а тешал дергдац сай бIаргашта из бIаргадовлцца».

ХIаьта а цу хана баьхача шоай лоIаме уйлаш йолча нахага, дукхагIча хьале, йиш хиннаяц дукхагIа кхетамца дола, паргIато езаш дола хетараш гуччахьа дIадувца, хIана аьлча, из даьчарех гIерташ хиннаб, уж боабеш хиннаб. Цхьабакъда, из шоашта хетар ца дувцаш дита, къайлаккхахьа а могаш хиннадац царна — дего битацар из де. Цудухьа тайп-тайпара гучара «барзкъа» тIадувха дезаш хиннаб уж шоай денaлерча уйлашта.

Бусалба дына официальни йолча догмаца тарлуш доаца хьалха латта шоашта хетараш цхьаьна купаш а увттадеш къайлакхахьанза ца боалаш хиннача шоай лоIамера уйлаш йолча наха юкъе дукха хиннаб Малхбоален боккхий мыслителаш, литератораш, Iилмахой.

Царех ва Алеппона юхерча Мааре яхача сирийски городоке вай а ше яьккхача ханах дукхагIа йолча хана цига ваьха а вола сийлахь-воккха Iарбий поэти мыслители Абу-ль-Ала (973—1057 шерашка ваьхав из). ЗIамига волча хана бIаргаш дайна виса воллашехьа а, лакхарча образованностах кхе вIаштIехьдаьннал цун, къаьстта а филологеи философеи доакъошка. Ший лоIамерча вахара тIаккхувш, массе тайпарча ханженствахи несел леладарахи лоралуш, цу хана доал деш хиннарех, халкъа Iоткъам лоаттаберех дола бакъдар майрра дIаоалаш хиннав Абу-ль-Ала.

Ясмале, жожагIате, къематдийнахь хургда яха унзара Iазап — из деррига а доапаш лийрхIад Абу-ль-Алас; байначул тIехьагIа нах бахаргба яхар дош доацари Iовдалеи хеташ хиннад цунна; венначул тIехьагIа вохка а веле, лаьтта хул сагах.

Даьлагара да а яхаш леладеш дола дына гIулакхаш наха шоаш вIашагIдехка да, яхаш яздаьд цо. Малейкех, гештдарах йолча посланеш тIа, «Ца дича даргдоацаш долий-теш ца дича даргдар?» яхача сборника тIа. иштта кхыча произведенеш тIа цIендаь дувц Абу-ль-Алас ший лоIамерча уйланера шийна хетараш.

Iарбий меттацара грамматически белгалоний хьакъехьарча къовсама кеп а увттаеш, малейкехи къематденахи бусалба дыно дувцаш дола хIамаш бегдоах цо ший «Малейкий хьакъехьарча послане» тIа. КъорIа а, бусалба наьха предани—Сунна а, хIаьта иштта ислама тIехьа латтача бусалбача богословий филологий сочиненеш а ларде а дувцаш, бусалба наьха ялсмален фантастически сурт оттаду Абу-ль-Алас, цига цо Iарбий метта хьакъехьа диспут лелаю малейкашца а кхыча «даьлаца оагIув барашца а».

Бусалба наьха кхетамга диллача, «деррига а тIехдика ховш» бола ялсмален хаьхойи цигара кхыбараши шоашта енна урок во ховш бола дешархой а баь хьахьокх цу произведене тIа. Экзамен хоатташ вар Абу-ль-Ала ше ва. ЧIоагIа денал доацача сагага дулургдоацаш хIама да IX бIаьшере ваьхача цу Iарбий поэтои философои даьр.

Кхыметтел деррига дIагуча ца далийта гIертача хана а Абу-ль-Алас къайлакхахьац ше дына гIулакхех тешаш ца хилар. Цо дIакхайкаду цIаккха юха тIа а гIоргвоацаш ше дынах хаьда хилар, дына хьехамаш делга цо присяжни проповедникашта дитар. Цо ше кхетадир даьла ца хилар. Цхьабакъда, из кхетадаьчул тIехьагIа Абу-ль-Алана цу сахьате корадаьнзар дына меттел леладе дезар. Дына гIулакхаш цIенденна кхетам чура дIа а даьнна дега хетаме хьахинна яьссале, — из Абу-ль-Алана трагизм я. Цхьбакъда, из сабIарза хьовзац. ДIадахарех, дынах хаьдар из, кхы царна юха тIаваха безам болаш а вацар.

Дына хьехамца а ца деш, ше дер хьакъалца, кхетамца деш хила веза саг — иштта да тIеххьара а Абу-ль-Алас кхетадайтар. Цо йоах:

Шоаш новкъа нийсбе могаргдар лохаш,
ДIа-хьа хьежаш нах болча хана
Далла тIехь болх бехкаш,
Цох тешаш хиннад халкъ.
Дош доацар да из, хIана аьлча,
Iура а сарахь а шоана никъ хьехаш.
Нийсача новкъа шо дугаргдар
Алхха хьаькъал мара дац*)

Из дийна волча хана а тIехь наха шерра дIадайзар Абу-ль-Ала балхаш. Цу балхаша дикка новкъостал дир Малхбоалехьа санна, Малхбузехьа а атеистически уйлаш дIахо а дегIайоалаяра. «Даьлагара доагIа бакъдар» леладеш бола ды ший бар ба, кхыча дыний дар дош дац, яхаш уйла чуехк хIара дыно. Ший заман прогрессивни идеяш кхайкаеш а ший боацача дынехьарча нахаца гIулакх леладар дегаза хетар харцахьа лоархIаш а хиннав Абу-ль-Ала. Тамашне къьага критика ю цо дынаца Iехабеннача ший хана баьхача наха — кераста наха, жугатий ды делаберашта, зороастрийцашта, бусалба наха. «Ца дича даргдоацаш долий-теш ца дича даргдар?» яхача сборника тIа Абу-ль-Алас яздаьд:

Кераста нах къарлу:
«Дерриr нена низ кхоачаш ва Христос».
Из тамаш йолаш низ ма бий!
Селла чIоагIа ший низ кхоаче,
Мишта лов цо
МоллагIча наха шийна еттар!

Шоай ды хестабу жуггаша.
Къахетаме хиннав йоах цар Иегов.
Къахетаме? Тамаш я из! СагIийна
ЦIий даккха хIана йоах цо?!
Акха да пирсаьнаша леладераш.
Аз тамаш ю Хорсов паччахьах:
Къиноех «цIенбала»... Iатта чишаца
Кулг-юхь дилла деза цар.
Са ды хьаькъале, нийса ба, аьле,
Iа а, бусалба саг, доккхалаш ма де!
Новкъа бIаьш кхертIошта тIехваьле,
Маккарча кхерийна доах Iа барташ.
Дешаш маькара вIашагI а дувзаш,
Наха ший боангаш ювгI дыно.
Боангаш-м эргаш хул — цар лувцараш цаIаш ба:
Iовдалвар ва массаза цар лоацар.

Белгал ца доаккхаш дита йиш яц, из стихотворени язъяь эзар шу гаргга ха яьннаяле а, тахан а тIехь дийнеи пайданеи из хилар.

* * *

Адамий сийленген хьаькъалгеи кхайкаш, вахаре хиланза даргдоаца кхетамаш чIоагIа карадерзаде йиш хулийтаргйолча цаI мара боацача нийсача наькъа тIахьехаш хиннаб дуккха кхыбола мыслителаш а. Уж а, иштта дына гIулакхаш алхха харцдарах кхоачамбаь ца Iеш, дыно кхайкадераш хила йиш йоацаш хIамаш хилар гучадоахаш хиннаб. Дыно дувцараштa тIа-тIа дукхагIа тIагIертта духьала увттае болалу уж баьккхача зема тIареи опыта тIареи хьайоагIаш а хьалха дIабахарий балхаш теркалдеш а йола Iилман мировоззрени.

Тайп-тайпарча дынаша кхайкадераш дашха а доашхаш, ший хана «тамаш» лоархIаш хинна хIамаш, нонагIча хьале, нийса довзийтар Iалаьмате кIоарга хьаькъал долаш хиннача хорезмски Iилмахочо Абу-Рейхан Бируне (973—1048 шерашка ваьхав из). Ше из деча хана цо эгIазло лелаяцар кхыча дынехьа болча нахаца. Iилманца тардала йиш йоацаш лерхIар Бируне маги, киловзал, «хьежа нах». ТIехьабисаи доацарех тешаши хиларах шоашта болча пайданна нах Iехабераш гучабоахар цо.

Мумифицированни декъий долча хьагIарашка хиннача нахзгара шийга кхаьча сведенеш белгал а яьха, къорIа тIа бувцаш бола «хьагIархой» уж хиларах ше ца тешилга хьаьнна ца Iеш, «Хьалха дIаихача ноахалий памятникаш» яхача сочинене тIа Бируне хьадувц естественни докъадаларца, мумификаци хиларца уж хьа мишта хиннад а.

Мухьмад-пайхамара хьакъехьарча дувцарех а дош ца хеташ, царна критика еш хиннав Бируни. Масала, цо вIалла а хила йиш йоацаш лийрхIад цкъа пайхамара нийсса тIа юха а сеца кхо сахьат даьккхад малхо яхаш дувца хабараш, хIана аьлча из Iаламат естественни законашта духьала додаш да.

Боахама гIулакхашта а социальни нийсхо йоацаш нах хилар даьлагара да яхаш дувцараштa а тIехь, ислама общественни идеалашта дуккхача хана денз Малхбоалехьара кхеташагIа бола нах критика еш хилар хьалхагIа язъяьча статьяш тIа дийцад вай. Шоашта гонахьарча гIулакхашта даьлагара да из а яхаш, дына

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

Укх деношка тха корреспондент хилар «Малгобекнефть» НПУ Ленина орден лелаеча промысле. Цуй къамаьл хилар КПСС XXIII-ча съезда делегатаца, промысла заведующи йолча нов. Паукаца. Хьамсарча парте съезда сийленца накъа яхара шоай коллективо кийчдеча къахьегама совгІатах лаьца цо дийцар.

Къахьегамхой культурно - бытови хьаштташ кхоачашдара, драхеца валови продукци дукхагІа хилийтара, капитальни вложенеш шеръяра даькъера пхе шера плана хьалхашка оттаду декхараш доккхий да.

Ленина орден лелаеча промысла коммунистически къахьегама коллективо семилетка шерашка дика къахьегама толамаш даьхад. Мехкдаьтта даккхара план ханал хьалха кхоачашъяьй, планал совгІа даьккха мехкдаьтта 2 бІаь эшелон гаргга да, хІаьта планал совгІа яьккха газ — 19 миллион кубически метр я.

Хьадоаккхача мехкдаьтта цхьан тоннага дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кхоаьд 585 эзар сом. ВорхІ шера къахьегама овсарле 10-за лакхъеннай.

КІоаргача - насосни скважинашта автоматизаци яра дукха балхаш даьд. Семилетка хьалхарча беттагашна дене пайда эца болабелар фонтанни скважинех, групповой трапни установкаех, хІаьта семилетка тІехьарча шера балха юкъедихьар мехкдаьттеи гази цхьана дІаухийтилга, болх бе йолаелар хьалхарча агІа централни трапни установкеи гидроциклони. Цу гІулакхо вІаштІехьдалийтар мехкдаьттаца хьайоагІача газана сипараци е, цох 70 процентах производствана эшача пайда эца.

Мехкдаьттеи гази йоаккхача керда техникеи технологии юкъеккхухьача, къахьегама овсарле лакхъеча, экономически хьоккхамаш лакхагІа хилийтара лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лаьцад рационализатораша. Семилетка тІеххьарча шера промысла рационализатораша балха юкъейихьар 63 рационализаторски предложени, цар паччахьалкхенна баь пайда 59 эзар сом да.

Мехкдаьтта доаккхачеи скважинашта лаьттан кІала ремонт ечеи ерригача бригадаша, шоллагІча методий участка коллективо, централни трапни установка коллективо толамца кхоачашйир паччахьалкхен плани тІаийца социалистически декхараши.

Хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдара партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша баккха а ховш дика вІаштІехьбаьккхар болх, шийн ханнахьа сарцагІбаьхар болхлой, инженерно - технически болхлой мехкдаьттеи гази яккхара резерваш тахкара.

План толамца кхоачашъяра хьинаре къахьийгад промыслерча 160 гаргга волча коммунистически къахьегама ударнико. Царна юкъе ба замерщикаш, слесараш, оператораш, мастераш: Н. И. Маменцев, К. Балаев, Х. Котиков, М. Додов, Х. Йозадае, А. Белозеров, В. Лебедев, кхы дукхха бараш.

КарагІдийнна декадараш дукха да, цхьабакъда, пхе шера планах кхоачашде дезаш хаьлхашка латтараш кхы а доккхегІа декхараш да. Масала, 1958—1965-ча шерашка хьадоаккха мехкдаьтта вай мехка 133 миллион тонн лакхденнад, хІаьта цу шерашка юкъера лаьрхІача хІара шера тІаккхийтта мехкдаьтта 20 миллион тонн да. Кердача пхе шера планах хьадоаккха мехкдаьтта 112 миллион тонн лакхлургда, хІаьта шера тІаккхета мехкдаьтта 23 миллион тонн хургда.

Директивай проекта тІа лаьрхІад вай республике а дикка дукхагІа мехкдаьтта даккха., цох дика дакъа лоацаргда МалгІабика мехкдаьттахоша. Болх бе а йолайолийтаргья пайда а эцаргба кердача скважинех. ДукхагІа доаккхаргда мехкдаьтта кІаларча мелашкара, тІоанашкара мехкдаьтта даккхара интенсификаци ергья, шердергда шоллагІча методах мехкдаьтта доаккхилга, тІерча мелашка цахаддаш давлени лоаттаергья.. Цу массайолча мероприятей чотах лакхлургда хьадоаккха мехкдаьтта.

КПСС XXIII-ча съезда Директиваш Іома а еш тха промысла болхлоша хаьдда йола предложенеш балха юкъеккхухь скважинай болх тоабара, керттерча средстваех гІона материалех бизза пайда эцара. Боккха къовсам лоаттабергба скважинашта лаьттан кІалха ремонт еча ха зехьа ца йойтара. Скважинаша технически бахьанех сайца йоаккха ха 20 эзар сахьат лохъергья. Цун чотах хьадоаккха мехкдаьтта 1112 тонн хургда. Балха юкъехьоргья 35 совгІа геолого - технически мероприяти, цо вІаштІехьдоалийтаргда плана совгІа 5 эзар мехкдаьтта даккха.

КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа а йодаш укх шера план ханал хьалха кхоачашъергхиларах дог тийша я тха промысла коллектив. ХІаналехьа планал совгІа коллективо даьккха мехкдаьтта 5 эзар тонни газ 2 миллион кубически метри я. КарагІдаьнначох кхоачамбаь Іеш яц тха коллектив, укх гаргІарча хана чакхдаха лерхІ централни трапни установка караерзаяра деррига балхаш.

1966-ча шера хьалъе езаш я насосни станци. ХІанз а тІехьа дІадоладаьдац из хьалъяра балхаш. Уж сихагІа дІадоладе деза.

Тха промысла коллективо хьинар кходергдац КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа яхара.

А. ПАУК,
«Малгобекнефта» НПУ Ленина орден лелаеча промысла заведующи.

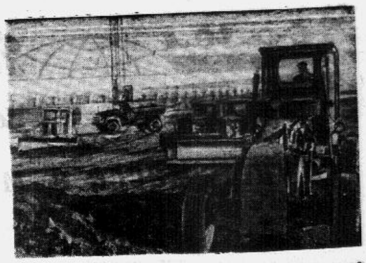

ТАШКЕНТСКИ ОБЛАСТЬ. Верхнечирчински районерча «Политотдел» яхача колхозе хьалъеш йолча стадиона трибунашка ткъаь итт эзар болельщик чухоша́ргва. Стадиона хьалхара агІа ахканара спортивни сезон хьаеллаше а кийча хилийта лаьрхІад гІишлошъераша.

Сурта тІа: стадион хьалъечара лаьттанцара балхаш.

И. Душкина сурт.

ТАСС фотохроника.

КЪОНА МЕХАНИЗАТОРАШ ІОМАБУ

«Лермонтовский» совхозе парткомеи администрацеи инициативах вІашагІъехкар механизаторий курсаш. Цу курсашка Іомалуш 31 курсант ва. Царна хьехаш ба цу совхоза кулгалхой: керттера агроном А. Пономареви керттера инжепер И. Дзейлови.

Теори Іомаешшехьа практикаца чІоагІду цар шоаш Іомадаьр. Дукха ха йоацаш Іома а яь толамца дІаелар курсанташа дешара планах долча предметех зачеташ. Март бутт чакхбоаллаш квалифицированни комиссега курсашкара арахецара экзаменаш луш хургба курсанташ.

Дика дешаш ба курсанташ Н. Даурбеков, А. Ахматов, кхыбараш а. Дика дакъа лоацаргда къоначa механизатораша бІаьсти ялат дІадувш.

А. ВОЛОВЩИКОВ.

НАЬСАРЕН РАЙОНЕРА ХОАМАШ

ШУРА ДУКХАГІА ЯККХАРА

Вай мохк дІахо а дегІабоалабара юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта доккхий декхараш къаьгта белгалдаьд кердача пятилетка планах йолча КПСС XXIII съезда Директивай проекта тІа. Дулх, шура, фуаш, тха дІахо дукхагІа даккхар Іалашделга, къаьстта продуктивность лакхъярца, хІаьта иштта доакъара база чІоагІъярца хьайбаши коа тІара оалхазараши дебадейта — боккхача лоархІамера гІулакх долга белгалдаьккхад цу тІа.

Съезда сийна вахте этта, дог гІоздаьнна тІаийцар из проект «Назрановский» совхоза хьайбаш леладераша.

ДІадахача юртбоахама шера хьайбай продукташ яхара тоъал дика хьоккхамаш гойтар тха совхоза хьайбаш леладераша, лохбир уж яхарга дІабода мах, лакхъелар хІара ферма рентабельность.

Из толам баккха вІаштІехьдаьлар дІадахача шера эгтара лоархІаме йола продукци — шура планах 11390 центнер яккха езача 12420 центнер яьккхарах. Дика толамаш даьхар Аьлтий - Юртарча шурий - товарни ферма хьайбаш леладераша. 8154 центнер шура яьккхар укхаза, вешта аьлча из хул ерригача совхоза планах 70 процент.

Укх кердача пятилетка хьалхарча шера цхьоалагІча квартале 1990 центнер шура яккха езаш яр совхоз. ХІаьта хІанзле из план тІехкхоачаш а яь шоллагІча квартала чотах болх беш ба совхоза хьайбаш леладераш.

Шу дІадолалуш цІаьхха а шоай торонашкеи резервашкеи хьажа а хьежа КПСС XXIII съезд хьаелла дихьатІакхоачаш цхьоалагІча квартала планал совгІа паччахьалкхенга цхьа эзар центнер шура йохка керда лакхара социалистически декхараш тІаийцар хьайбаш леладераша. Шоаш тІаийцача декхарех дика лоархІабу совхоза фермай къахьегамхой. Къаьстта дика толамаш даьхар цар январе. Цу цхьан бетта 712 центнер шура яьккхар.

Эгтара хьалха хьайбаш дика кхаба, цун рацион нийса лоаттае еза. Из де карагІдаьлар хьайбаш леладераша совхоза специалистий новкъостаца. Январе цхьан Іатта, юкъера лаьрхІача дийнахьи буси 14—15 доакъара единица кхоачар.

Цунца цхьана белгалдаккха деза февралера хьоккхамаш январе санна дика ца хилар. Бахьан гуш да: цхьадолча доакъаращца ферма Іалашъяра гІулакх во лел. Шийна дІачулуча гидуаргех маслозавода жмых лац, яхаш, республика юртбоахама министерствага дукха лийткъай совхоз. Жомаца во Іалашъю совхоз Шаьла шекара доаккхача заводо а. ХІаьта барда хІанзчул тІехьагІа совхозе фермашка кийчбергба. Дрожжевальни шиъ установка ийцай совхозо. Из бахьан долаш барда хьаувзаш транспортага дІадодар юхедус, хІаьта цахаддаш из хьайбашта лоаттабе йиш а хургья.

Бакъда, жмыхи жоми цахаддаш совхоза лоаттабергболаш новкъостал де дезар районни производственни управленеи республика юртбоахама министерствай, хІана аьлча уж лоархІамера компаненташ ца хилар чІоагІа Іаткъ продукци дукхагІа яккхара цун дикал лакхъяраи.

Укх шера йол кІезига я совхозе. Эшаш хинначох 30 процент мара кийчъяьяцар из укхаза. Из бахьан долаш хьайбаш кхыча доакъарца кхаба дезаш ба хьайбаш леладераш.

Укх шера уж гІалаташ ца нийсдалийта лаьрхІад совхозо. 120 гектара тІа люцерней суданка яха буци, 60 гектара тІа кени цкъа дІайийча дукхача шерашка хьахула буци дІаюргья укхаза. Пожача доакъарца совхоза фермаш Іалашъе торо хулийтаргья цу гІулакхо. ДІадахача шерашка санна доацаш, хьайбай кислотность кІезигъергйолаш, дегІа дукхагІа пайданегІа хургйолча тайпара тух а тохаш дІайолларгья укх шера силос.

Дийннача гІалатех выводаш а яь долаш дола кхоачамбоацараш дІадахара, къахьегама овсарле лакхъяра, хьайбай продуктай дикал лакх а еш уж яхарга дІадодар кІезигдара дукха да хІанзчул тІехьагІа совхоза специалистийи хьайбаш леладерийи де дезараш. Уж доккхий декхараш кхоачалдара хьинар сов а даьккха къахьегаш ба хьайбаш леладераш.

М. МЕРЖОЕВ.

КХАШ ТОАДУ

Массехк ди да Сунженски района Кирова цІерахча колхоза кхашкара балхаш дІадоладаь. Эгтара хьалха волавелар тІоадал соцае ерригача районе а цІи хеза вола хьажкІаш лелаеча механизированни звено звеньевой Золотарев Петр. Ше хьажкІаш хьалкхееергйолча 200 гектара тІа макха баьккха кхаь дийнахьа ваьлар Петр. Цул тІехьагІа коартолаш, шекара свекла, хьажкІаш, иштта кхыйола культураш а дІаювргйолча кхашка макха баккха волалу из кхыча механизаторашца цхьана. Цунца яхье баьнна, денна балха нормаш дикка тІехкхоачашъеш къахьет трактористаша Шаповалов Петра, Ходячих Владимира, Жеребцов Василе, кхычар. ХІанзле а ши эзар гектар совгІа долча лаьтта макхаш даьхад цар.

Соахка юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 18,7 центнер кІа, 33—35 центнер фуалъяьха хьажкІаш, 190 центнер шекара свекла, иштта планал совгІа баьца даараш а хьалкхедир боахаме. Укх шера кхы а дикагІа хьувкъае лерхІ колхозе уж культураш. Из кхоачашде вІаштІехьадаргда кхаш леладерий, хІана аьлча, дика лард еллай цар кургболча хьувкъама. ХьажкІаш, шекара свекла, коартолаш, иштта баьца даараш а хургдолча кхашка, хІара гектара тІа, 6—8 тонн а кхоачийташ ширдаьнна кхо диллад. Цул совгІа, оахама кІала 1,2—1,5 центнер кхоачийташ тессай селитра. Культураш дІаювча хана цхьаьца центнер суперфосфат тоосаргья кхашка, цул тІехьагІа клутураш дегІайоагІача хана минеральни удобренешца подкормка а ергья царна. Уж балхаш деча дика къахьегарца белгалбаьннаб трактористаш Гридков Дмитрий, Рыженков Геннадий, Газиев Ножа, кхыбараш.

Соахка доакъарийна лаьрхІа 70 гектара тІа суданкеи 150 гектара тІа кени мара дІабийнабацар колхозе, укх бІаьсти шозза дукхагІа дІае лерхІ доакъарашта йола баьцаш. КхоалагІа ди да боахаме 130 гектара тІа суданка дІае йолаяь, хІанз дІайийна йоалаш латт из. Суданка дІаювш я Чумаченко Бориса кулгалду агрегат. Иштта кени викеи дІаюргья цо.

Хьалха хьайоалача кабуца рассадаш дІайогІара лаьтта кийчдеш латт колхозе. БархІ гектара тІа дІаюргья хьалха хьайоала кабуц. Из культура дІаюргйола кха дика кІаьддаьд, шозза макхаш даьхад цу тІа, харшаш а даьха, хий дулларгда цу кхай тІа. Иштта дика кийчдеш латт боахаме помидораш дІаюргйола 44 гектар лаьтта. Цига дІайогІара эша помидорий дика рассадаш хьалкхеньй парникашка болх беча Пискунова Евдокияс, Самойленко Верас, Бабенко Василиса, кхычар. Юкъера лаьрхІача 250—260 центнер помидораш, нарсаш, иштта планал совгІа кабуц, морковка, баклажанаш, кхыраш а хьалкхее аьнна социалистически декхараш тІаийцад баьца даараш кхедераша. «Уж сийленца кхоачашде йиш хургья тха, — йоах цар, — хІана аьлча, парте XXIII-ча съезда Директивай проекта тІа белгалдоаккхаш махиллара чурча торонех дика пайда а эцаш, цу культураштa доагтІача бесса гІулакх дарах чакхдоаккхалургдолаш да из гІулакх».

П. КУНИЕВ.

ХЬУВКЪАМ ДИКА ХУРГБОЛАШ

БІаьстан балхашта кийчлуш ба Навсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхоалагІча отделене механизатораш. Ерригa юртбоахама техника ремонт яь яьннай. ЦхьоалагІа март тІаккхачалехьа удобренеш а екха кийчдир коартол дІаюргйола лаьтта, подкормка еш латт гурахьа юв культураш дІайийнача кхашта. 650 гектарах 580 гектара подкормка яь яьннай, хІара гектара 150 килограмм суперфосфати 80 килограмм аммиачни селитри а тохаш.

Укх шера 120 гектара тІа, шекара свекла дІаюргья цу отделене. ХІанз из дІаюргйолча лаьтта удобренеш товсаш латт. ХІара гектара 20 тонн шиолаьнна кхои 3 центнер минеральни удобренеши товс цар.

Февраль бетта дІадоладир тІоадал дІакъовлара макха боаккхилга. Цу отделене дикагІа волча трактористa Яндиев Султана хІара денна 35—40 гектара тІа макха боаккх, норма 30 гектар йолча.

Дика кийчлу отделене мошача доакъара кеи дІабера а. Лаьтта аьха а удобренеш тайга а кийчдаьд. ДІаде мара ца дезаш кийчдаьд фу. Укх деношка из дІаде болалургба уж.

Парте XXIII-ча съезда сийленца накъа бахара шера социалистически яхь йоаржаьй 3-ча отделене механизатораша.

А. МАЛЬСАГОВ.

ХАННАХЬА КИЙЧО ЕШ БА

Кердача пятилетка хьалхарча шера производственни заданеш тха бригаде ювцача хана кхоачашъюлургйола план из хилар бакъдарал совгІа цун цхьаццадолча доакъоех кхы а лакхара декхараш тІаийцар дуккхача къахьегамхоша.

Иштта масала, юртбоахама керттерча культурах — кІих тІа ийцача декхараш тІа яздаьд: хІара гектара тІара планах 16 центнер яккха езача 18 центнер яккха, аьнна. Иштта планах йоагІачул дукха совгІа кхеерґья тха бригадо кхыйола юртбоахама культураш а, царца цхьана хьайбай продукташ а.

ХІанзле план кхоачашъе доладеннад тхо. Дикача агротехнически хана дІайийра гурахьа юв культураш. Цхьатарра хоза хьалтІадаьннача ялаташа бІарг белабу хІанз.

Гурахьа дІайийначарел совгІа цхьа эзар гектара тІа бІаьстан юхье юв культураш дІаювргья оаха. Царна дІакъоастаяь участкаш хІанзле кийча я. Царех цхьаццайолчар тІа ялат дІадувш да хІанз.

Тха бригаде болх беш кхоъ механизированни звено я. Юртбоахама производство дика йовзача опытни трактористаша Павликов Василе, Федин Александра, Нестеренко Николая кулгалду звенош та. Массехк шу да цар хІаране ялатий культурай лакхара хьувкъам кхебу. ЗвеношкагІа дукхагІа бола механизатораш тайп - тайпарча машинаш тІа болх бе ховш ба.

ДІадахача шера ялатийна лаьрхІа культура кхеяра ерригa заданеш кхоачашйир тха бригадо. Цу хьакъе боккхача лоархІаме хилар бригаде агротехника тоаяларал совгІа хозрасчет производствана юкъейоалаяр а. Укх шера дІахо тоалургья хозрасчет.

Ерригача звеношка дукхача хана денз технологически карташ долаш да. ДІабода мах кІезигагІа хургболаш дукхагІа продукци яккхара тІехьа къовсам лоаттабу бригада хІара звенос.

ВорхІ бІаь бежани ялхайтта эзар устагІеи тІачІоагІбаьб тха бригадана. Хьайбай продукташ яхара планаца бригада лоархІа ца еш дукха гІалаташ дийлар тхогара соахка. ДукхагІа долча даькъе йоагІача тайпара учет ца лелаярах нийсделар из. Укх шера уж кхоачамбоацараш дІадахарал совгІа хьайбай продукташ дукхагІа яьха ца Іеш царга дІабода мах а кІезигберґба оаха.

Дика кийчбелар жа дахкара ханага тха бригада членаш. Дахкарга дика кийчдаьд бархІ жа Іул. Йол, концентраташ, кІалхьарцар де ча дІаззад жа латтача.

БІаьстан кхашкарча балхашта техника кийчъяра а боккха теркам тІабахийтаб оаха. ТІехьаювзача инвентара тхоайцига йир оаха ремонт. Дика чакхдаьннад юртбоахама машинашта ремонт елга. Іалаьмате дика ремонт яьй трактораштa, царех дукхагІа яраш «Сельхозтехника» мастерскешка ремонт яь я. Болх бе кийча я хьажкІаши кхыдола ялаташи чуэца комбайнаш.

Иштта бІаьстанга дика кийчо яьй, хІаьта пятилетка хьалхарча шера заданеш кхоачашъяра низ а хьинар а кходергдац оаха.

Н. ТРАВИН,
Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза шоллагІча комплексни бригада бригадир.

Дикача агротехнически хана

Грозненски шурий совхоза кхоалагІча отделенерча механизатораша, бокъонца лаьтта тоалуше а шоай агрегаташ кхашка араьхар. 2950 гектар зяба тІа лаьттанцара тІоадал соцае кхо ди мара эшанзар механизатораштa.

ТІеххьа макха а боаккхаш дІаеболабелар отделене бІаьстан юхье дІаюв культураш.

Лоацача хана 142 гектара тІа кени 322 гектара тІа горохи дІайийра укхаза. БІаьстан юхье юв культураш дІаювча дика болх бир трактористаша нн. Г. Дужуевеи А. Калюжиннеи.

Сеяльщикаша нн. Ж. Хаджимурадова, А. Хасиханова, А. Сулейманова гІулакх ду кхоъ сеялка тІехьайийзача Дужуев ГІапура агрегато нормах 29 гектар дІае езача цхьадолча деношка 55 гектара тІа дІаювра культураш.

ХІанз а дукха болх ба механизаторий. ТІехьа дІаювча культураштa лаьтта кийчде болабеннаб уж.

Зяба культиваци еш хІара дийнахьара нормаш 130 процент кхоачашъеш овсаре къахьегаш хьавоагІа тракторист Гапуев Іумар.

Лаьттанцара тІоадал дІа а къайла ширдаьнна кхо кхашка дІаувзаш ба нн. В. Зиновьева, Х. Бадашева, Абдулаева механизированни звенон членаш.

Механизатораша барт тайна къахьегарца бІаьстан хьалхарча деношке а дІаболабаьб лакхара хьувкъам кхебара тІехь боаржабаь къовсам.

А. ПЕНЬКОВ.

хьалхле делаеча наха увттадеча гІулакхашта Іалаьмате чІоагІа раьза боацаш хиннаб адамашта тІера бала Іаткъаш хинна Ибн-Сина (980—1037 шерашка ваьхав из), Омар Хайям (1048—1131 шерашка ваьхав из).

Навха кхоане иразе хилара йоакхо а еш, Омар Хайяма яздаьд:

Цу хоарцон сигаленна сайга доал даларе.
Аз из дІа а яьккха, кердаяр хьаергъяр.
Диканна тІаккувчоа духьале хургйоацаш,
ГІайгІа-бала боацаш нах бахаргболаш.
Кхы цхьаькха а:
Ва сигле, воча нахаца камаьрша я хьо:
Царна — банеш, хьаьраш, хьарсамий хиш;
ХІаьта дог цІенача — цхьа маьхка екъа чІПорг.
Иштарча сигленна — тьфу — туг а дагІацар.

Омар Хайяма мутІарех, цар автор венна бІаь шу даьнначул тІехьагІа, «шариІата духьалара дорха бІехалаш да уж», яхаш яздаьд философе историка Ибн-аль-Кифте. КІоаргга идейность йолаш, хьаькъале, художественни говзал лакха йолаш уж хиларах дуккхача наьха теркам тІаозаш а иштта язъе догдайташ а хиннай Омар Хайяма произведенеш.

МоллагІа болча дына а санна, ислама (бусалба дына) еш йола критика юстара лаьттаяц сага социальни бокъонаш бахьанце, бытеи общественни вахареи дикагІа йола формаш бахьанце лоаттабеча къовсама.

Бусалба дына еш йола критика дегІайоалаяра пайдана хиннай эрсий а малхбузеневропейски а хьалха латта ший лоІамера уйла.

ГІорваьнна волча азербайджански просветителя Мирза-Фатали Ахундова (1812—1878 шерашка ваьхав из) яздаьд: «Дын Іилмеи — шоайла вІашдухьалара ши хІама да». Из чІоагІа тийша хиннав «Азе а Европе а адамий кхетам цІенбенна а даим а дына боадонех мукъа а баьнна, саго дечоаи цун уйланнеи хьалхле телар дыно дувца фаьлгаш а доацаш сага хьаькъал а хинна дІаэттачул тІехьагІа мара иразе толами адамий тІехьенашка дІакхоачарг ца хиларах». Цудухьа, цунна хетачох, «хІана ашаш дар адамаш цивилизацега дугаш дола цхьа Іилма да, хІаьта доацарех тешара ларда тІа латташ бола ды, — даьсса гІулакх да, дош доацар да: ды-м кхыметтел даим бІаьхлургболаш а бац, хадданза хувцалуш а ба».

Ислама исторе дешаш, къаьстта а цун култови гІуланкхаш дашха а даьшха, Ахундова яздаьд: «Ше къахиннача хана денз хІанзалца хьа мицхала эртилг массел пайда баьннабац вай даьхенна исламизмах, ве мара». Цо иштта белгалдаьккхад, алхха бусалба ды харцбаь ца Іеш, ше цу боарраме кхы мел бола ды а харцбеш хилар.

Малхбоалехьа шерра хьаллоацаш а, къамий паргІатони антиколониальни къовсам дІахо а лаккхбара пайда боалаш а 1905—1907-ча шерашка Россе хиннача революце Іалаьмате доккха новкъостал дир бусалба дына еш йолча критикана.

Къамаши социальни кортамукъаленна ший халкъ тІахьехаш хиннача татарски литература классика Габдулла Тукая (1886 — 1913 шерашка ваьхав из) 1911-ча шера «Низ-Іоткъам» яхача ший стихотворене тІа бусалба нахага язду*:

ХІама ца ховш мутІахь хила, уйла ца е
Шо Іомадаьр малав.
ХІама ца хара герз низ боацча кулгашта
Караденнар малав?
Іа «тешал ду» дуненна, хьо сен теш ва,
Фу хов хьона, фу дайнад?
Іайха мел яьккха ха
ХІама ца ховш яьккхай Іа!
Маьржа яІ, миска саг, цу оапаша
ПаргІата садаьккхийтац вайга.
Дайман ламазаш дарах
Пайда бац хьаккхоачаш вайга.
Хьа ды — низ-Іоткъам; хала ба
ХІама ца хара Іоткъам.
Фу хов хьона? Хьо-м, воша,
Кхоана моцалла вала а мег!

Вайна йовзача Абу-Нуваса сатираца Тукая стихотворени нийсйича гучадоал цу произведенешта юкъе деннача цхьайтта бІаьшера мел дукха чІоагІъеннай Малхбоале паргІатерча уйла позицеш. Россерча хьалха латтача общественни уйлан дикагІа йолча традицешца хьалхкхийнача Тукая хІанз кхоачамбац шийна бІарга ца дайнача хІаманна «тешал де» йиш ца хилар дІакхайкадарах. ХХ бІаьшере йолаеннача юххье ваьха поэт-демократ дагадоаллаш ва, эгтара хьалха, халкъа тІалатта гІулакх, цун ла безам бац дІахо йодача хана а йист хилар доацаш, хІама бІарга ца гуш, уйла а ца еш, низ-Іоткъам лоаттабераш мутІахьа болаш нах хулга. Цудухьа из духьала ваьлар духьала йист ца хила, деррига а ла, ях-яхар де саг Іомаеш долча гІулакха, оапаща Іеха а бенна, сердалоннеи диканнеи тІакхувш йола шоай дикагІа йола дега уйлаш, хьабоалаш пайда а боацаш деча ламазашца теІаяйташ мел долча хІаманна.

Къаьстта белгалдоалаш да, 1907-ча шера денз «Молла Насреддин» (Цаген) яхача азербайджански прогрессивни сатирически журнала гІа кепа етташ арадийннача башха-дикача азербайджански писателя Абдуррагим Ахвердова (1870—1933 шерашка ваьхав из) «ЖожагІатарча письмош» тІа къематдийнахь хургда яхаш дувцача хІамашта еш йола критика керттерча даькъа тІехьадисарца, боадонца, ханжестваца, эксплуататорий сутаралцеи паразитизмацеи лоаттабеча къовсама тІерзаль хилар.

Бусалба наха жожагІатенах дувцараш мелла фантастични дале а, тІеххьара а, классови антогонически общественера отношенеш хьахьоккхаш лийрхІад уж Ахвердова. Масала, массехк даькъа екъаенна я яхаш дувц жожагІате. Уж доакъош дагар а деш, Ахвердова теркалдаьд «укхаза лертІара ца доалийташ чакхдаьхад бусалба дыно кертагІдоаха деррига уставаш, массанена цунгарча хьалага, цІерага, гІулакхага хьежжа дІахьожаьй хІаранена моттиг», яхаш. «Йолаш я укх тайпара порядок: хьалхара, сийлахьара моттигаш дІалувц ахундашта (бусалба дына керте латтараша), царел лохегІа Іоховш бекаш, тІаккха—купецаш, дІахогІара моттигаш беррига лоаламе боацарашка кхоач—кагий хІамаш йохкача тикай даьшка, олгаш а кхыйола мерза хІамаш а йохкача базархошка, хьехархошка, иштта кхычарга.

ЖожагІатара нах дешачарга дІа а бовхийташ, азербайджански писатела бокъонца хьагучабоахар помещикий капиталистийи паччахьалкхенца доале лаьттараш.

«Ды а, даьлах тешилга а, сийле а шийна тІайоагІача хІаманга дихьа волча Гаджи-ага яхача шейхо Іалаьмате къиза Іехаваьча къоначa Ферманах йолча новелла тІа дийцад дына дешай хьакъехьа шиитаашта, суннитаашта, бехаистаашта, ислама кхыча лостамий, вирдий тоабай викалашта юкъе хула къовсамаш дукхагІча хана жа лорглаш, санна, халкъ ларга торо хулийташ дола Іаьдал бахьанце лоаттабу къовсам» къайлабахьар духьа цар леладеш хилар.

Керда революционни фо ца кхувш йисанзар бусалба дешар Іомадеш йола хьужаренаш а. 1915-ча шера гурахьа Уфе «Галия» яхача хьужаре хиннача вечере «Хьагучох, хьо воацаш ва, даьла» яха стихотворени йийшар поэта Мажит Гафуре (1880—1934 шерашка ваьхав из). Цу стихотворене тІа из майрра духьала ваьлар ислама хьехамашта, дынах тешаш бола нах Іехабеш, наха тІалаттача Іазапий бахьанаш харцахьа кхетадайташ ислам хилар къоага а деш. Шийх тешаш болча наха «къахетаме» оалаш волча даьлага Гафуре йоах»*.

Іа нах кхеллаб. Жоп дал хьай —
ЦаІаш айбаь, вожаш тоІа хІана баьб Іа,
Цхьаннена беркат дукха денна,
Вож цхьаккха ца луш хІана витав Іа?
Шоашкарча балех кадаш ба нах —
Ла йиш йоацаш хала да цар вахар.
Таханалца царна тоам бар мича даьд
Хьа кхело а, маьждиго а, е молла а...
Хьо низ кхоачаш ва.
Тхона юкъе даим безам совбуврґболаш,
ДоттагІал массаза гІоздаьнна хургдолаш
Закон хІана даьккхадац Іа,
Цхьаккха дош Іа хІана аьннадац?

Кастта кепа теха араяьннача Гафуре стихотворенес Іалаьмате чІоагІа эгІазбигар бусалба дына хьалхле лелаераш. Маьждиге ламазаш деча хана вий кхайкайора цар цунна, дала ший къиза кхел йойла хьона, яхаш дуІаш дора. Цхьабакъда, поэто цІенача дагареи майреи аьнна дош хІанз а тІехь наха пайдана а долаш хьадоагІа. Мажит Гафури — башкирский татарский литература классик, халкъа эгтара дукхагІа безачарех цхьа поэт.

ПаргІатара уйлеи атеизми — интернациональни гІулакх да, из бакъду, моллагІча кхыча дыно а санна, исламана еча критика историе.

Ды, ислам классови оамал йолаш хилар наха сийрдда бІаргадайтар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце. Киназ паччахьалкхенах а школа киназах а къоастаяра хьакъехьарча ленински декрето хІара советски сага бокъо елар ший хьаштдола ды лелабе, а цхьаккха ды а ца лелабе, атеист хила, дына харц гІулакхаш гучадаха.

Социализм хьалъе доладеннача хьалхарча шерашка, берригача мехка а санна, дуккхача наьха атеистически болам баьржар бусалба ды лелабеш бола нах дукхагІа бахаш йолча республикашкеи областашкеи.

1925-ча шера Москве татарски меттала арадувла доладелар «Фем эм дин» — «Іилмеи дын» яха дына духьалара журнал. «Цу тайпара изданеш араювла йолаелар мехкарча кхыча городашка а. Уж дар Баку — «Молла Насреддин»; Самарканде — «Худа — сизлар», Уфе — «Дэгри», Казане — «Динсизляр». Уж периодически изданеш а, хІаьта иштта Советски Малхбоален писателий дукхха атеистически произведенеш а араювлар — цар тешал ду социалистически революци бахьан долаш къахьегамхой общественни котъялар бахьан долаш къахьегамхой кхетаме Іалаьмате доккхий хувцамаш хинна хилара. Коммунизм хьалъяра процессе дына социальни овлаш дІадаьхача мара торо хургьяц, из цІенбаь юкъера дІабакха яха марксистски положени нийса хилар практически бакъду атеизм дуккхача наьха гІулакх а хинна дІаэттача СССР опыто.

Бусалба ды лелабеш долча доазол дехьарча мехкашка а партІатера уйла дегІаярца белгалйоалаш я вай зама.

Иране ткъоалагІча шерашка чІоагІа дог тийша атеист а волаш хьаттар цІи хеза вола поэт Иреджа Мирза (1874—1926 шерашка ваьхав из). Из Іалаьмате чІоагІа тІаккхувш вар кхалнах мукъабахара, кхалнах чубоаххабелгеи ритуальни кхоллараш техкаделгеи дІадаккхара, сомабараш тхьовсабара никъ из хиларах тардаккхара буц цо ды. Исламои цун духовни школашеи кхайкалу тишденна гІулакхаш буржуазни общества хьашт долчча тайпара кердадахара, царна модернизаци яра 1928-ча шера арадаьннача ший «Баьццара бийса» яхача романа тІа духьала ваьлар туркий писатель Решад Нури Гюнтекин (1892—1956 шерашка ваьхав из).

Іилмани искусстваи дукха деятелаш ба вай хана шоаш Іехабенна леладаьча дына гІулакхех мукъа миш шоаш Іехабенна нахата дІа а кхайкадаь, атеисти мугІараштa юкъе дІаэтта. Масала гІорваьнна волча туркий писателои общественни деятелои Назым Хикмета (1902 — 1963 шерашка ваьхав из) даьлах тешилгах ше мукъаминшта ваьлар дувц «Романтика» яхача ший автобиографически книжка тІа.

Адамаш Іилма мировоззренех кхедара Іалаьмате доккха беркат даьнна хьалха дІаяхача ханарча а хІанзарча а атеистий произведенеш дагаръе хьаштдац. Цу гІулакха-м журнальни статья меттел, доккха книжка а тоъаргдацар. ХІама ца ховши моллаша кхерабаьи бола дешараш харцахьа кхетабар духьа ца дича, кхыча гІулакха де йиш йолаш дацар, Караче кІира цкъаза арадувлача «Аль-Ислама» массехк шу хьалха даьчча тайпара, «Адамий прогрессана цхьаккха хІама юкъе дихьадац атеисташа» яхача темах статья арайоаккхилга.

ТІаьр-юкъ духьала лувцарах-м малх къайлабоаккхалургбац! Вай хана нах Іехабулургбац, къайладохьалургдац Іилманнеи культуранеи карагІдаьннача доккхийча хІамай хьакъехьара, дувеп культура ганзе доккха дакъа юкъедихьа а хІанз кхухьаш а болча шоай лоІаме уйлаш йолча наьхеи атеистийи хьакъехьара бакъдар. Малхбоалехьа оалаш махиллара: «Бакъдолчун цІера тІа фу яхар—модж яьга вусаргва!».

* Укх стиха а кхы дІахо перевод яьча стихай а чулоацам гойта гІерташ, ритмеи рифмеи ца лоархІаш яьй переводаш.

(№ 12 йола «Іилмеи дын» яха журнал, 1965 ш)

Доазол дехьара

Дунен массе а миIингера

СОВЕТСКИ СОЮЗО ХЬАЛКХОАБ ШЕ ООН ДIАЭЦА ЯХАШ ГДР ДУ ДЕХАР

НЬЮ-ЙОРК. Советски Союзо йиза хьалкхоаб ше ООН дIаэцар деха Германски Демократически Республика заявлени. Советски правительства лерхI ООН Генеральни Ассамблея аргIанарча, XXI сессе ГДР-ах йиза бокъо йола ООН член хургйолча тайпара Кхерамзлен Совет бокъонца цу заявленега хьажанза ярг ца хилар.

Из йоах даим ООН волча СССР викала Кхерамзлен Совета председателага дахьийтача письмо тIа.

Документа тIа белгалдоах, Германски Демократически Республика ООН дIаэцар дунен халкъашта юкъера цхьана гIулакхаш леладелга дегIаахарен массане а юкъара машар лоаттабарен хьаиташта маэшша хургдолаш хилар.

ГДР ООН членалла дIаэцаро, йоах письмо тIа, лоадам боллаш гIо дергдар шинна а германски пачхахьалкхенна юкъера гIулакхаш леладелга лар тIа даккхара а, цунца Германи машаре юхавIашагIкхетара а, хIаьта иштта европейски кхерамзле чIоагIъяра а.

ВЬЕТНАМЕРА ИХА ТЕЛЕГРАММАШ

ХАНОЙ. Къулбехьен Вьетнам мукъалкхара Эскара подразделенеша 5 марте сатоссаш цIаьхха доккха дов даьд Тхузаумот яхача провинциальни центрагара цхьа километр къулбехьен-малхбузехьа уллача Баубанг яхача местечке хиннача американски батальона, йоах ВИА яхача агентства, из къулбехьенвьетнамски «Кортамукъале» яхача агентства хьахойт а яхаш. Патриоташа йиза йохаяьй американски батальон, дукха а тIема кхоачамаш кара а доагIаш.

* * *

ХАНОЙ. Американски интервенташтеи цар марионеткаштеи доккхий зенаш хиннад мукъаьхача Къулбехьен Вьетнама районашта духьал цар йолаяь операцеш чакхйоахача хана. ТIемаш деча дакъа лоацаш хиннай американскии цар марионеткайи бIуний 60 гаргга батальонаш.

Вьетнамски информационни агентства хьахойташ махиллара, Къулбехьен Вьетнам мукъаякхара Эскара тIемахоша, уж атакаш юха а етташ, январеи февралеи вийна дIаваьккхав моастагIчун 11.500 салтеи эпсари, царех 8 эзарнел тIех американцаш а болаш.

* * *

ХАНОЙ. Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Эскара тIемахоша 19 февралерча бус дага доацаш цIаьхха ду довнаш даьд Канто яхача провинце Чанокерчеи Зиалай яхача провинце Анкхерчеи американски аэродромашта. 150 хинна ца Iеш йола моастагIчун самолеташи вертолеташи йохаяь дIа а яьхай, толха а яьй.

* * *

САЙГОН. 25-ча американски дивизе танкай батальон кхаьчай Сайгоне, яхаш хоам бу Франс Пресс яхача информационни агентства. Цу дивизе ши моторизированни бригада хIаналехьа Къулбехьен Вьетнаме а кхаьча, къулбехьен вьетнамски патриоташта духьаларча тIемашка дакъа лоацаш я.

РАСОВИ ДИСКРИМИНАЦИ ДIАЯККХАРАХ ЙОЛЧА КОНВЕНЦЕНА КУЛГАШ ЯЗДАР

НЬЮ-ЙОРК. Советски Союзо, Белорусски ССР, Украински ССР аггара хьалхарча мехкашца кулгаш яздаьд расови дискриминаце еррига формаш дIаяхарах йолча дунен халкъашта юкъерча конвенцена. Из конвенци тIайийцай ООН Генеральни Ассамблея XX сессе. Цо бехк булл моллагIча тайпара а расови дискриминаци хилийтара практикана а пропагандана а.

ЛЕЙБОРИСТИЙ МАНИФЕСТ

ЛОНДОН. Доал деча лейбористски парте английски харжархой тIахьийхаб цо доал дара оттаяь ха дIахорча пхе шера йIаьхъе.

Манифеста тIа белгалдоах, йиллача ханал хьалхагIа хоржамаш дарца кхоачашде лерхIар лейбористаша белгалбаь никъ чакхбаккхара правительствана уж парламенте тешшамера дукхагIбараш хулийтилга Iалашдар долга.

Кердача манифесто профсоюзашта хьалхадоах къахьегама овсарлеи къамаш валеи продукци дегIаяйтар духьа цар алапеи лакхдара хьакъехьа дола «совленна» дIадехараш ца хилийтара.

Дунен халкъашта юкъерча политика даькъе лейбористски правительства машараи герз дIадаккхараи тIахьехаш дола, шерра дIакхайкаду, дукха а тIахьехамаш ду. Герз дIадаккхара шоаш тIакхувш хилар а дувцаш, лейбористски лидераша цунца цхьан ханна дIакхайкаду «стратегически ядерни низаш дунен халкъашта юкъерча оамалехьа дерзаде» шоаш дага болга.

«ТАШКЕНТ—ИСТОРЕ ЧУРА ЙОККХА БЕЛГАЛО»

КАРАЧИ. Пакистана юстицеи парламента гIулакхашта волчеи министра С. М. Зафара аьлар, дукха ха йоаццаш Равалпинде Индеи Пакистанеи министраш вIашагIкхетаро тешал деш махиллара, Ташкентски деклараци беркат дувлаш я, аьнна. Лахаре хиннача митинге ше къамаьл деш министра дIакхайкадир Пакистан Ташкентски декларацеи йиза чакхъякха кийча хилар.

* * *

КАРАЧИ. Пакистана массе а хана хьалкхоабаргда машар лоаттабара СССР тIаухийта низаш аьлар Пакистана кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель волча Ага Шаха ше Пакистане йолча советски журналистий делегацеца къамаьл деш. ДоттагIала хьисап а долаш Равалпинде вIаши къамаьлаш деча хана цо белгалдаьккхар, Ташкенте вIашагIкхетари Ташкентски декларации «дерригача дунен историе чура йоккха белгало хилар», аьнна.

УНТУНГ ВЕ ЯЬ СУД

ЛОНДОН. Джакарта тIема трибунало ве суд яьй президент лоравара йолча батальона командир хиннача подполковника Унтунга, из паччахьалкхенна тийшаболх бара бехке а вань, яхаш хоам бу Рейтер яхача агентства корреспондента.

ВАЛЬДЕК РОШЕ ДАЬ КЪАМАЬЛ

ПАРИЖ. Французски коммунистически парте генеральни секретара Вальдек Роше 7 марта саррахьа телевидене гIолла къамаьл дир. Цо къоастамболлаш дола жопаш тийлар журналистий хаттарашта, Францерча коммунисташа лаьца политически никъи цар къовсама программеи йиха а йоашхаш.

Из передача — французски телевидене историгIа духхьашха хинна хIама да: Коммунистически парте викалта духхьашха йиш хилийтай миллионаш болча телевиденега хьежарашка юкъарчал доацаш къамаьл де.

США ЛАЬТТАННА КIАЛ ЯДЕРНИ ГЕРЗ ЭККХИЙТАР

НЬЮ-ЙОРК. Атомни энерге гIулакхашта йолча американски комиссе хьахайтад Невада яхача штатерча полигоне 7 марте «боккха боаца низ бола» ядерни герз лаьттанна кIал эккхийта хилар.

США ЗУЛАМАШ ЛЕЛАДЕЛГА ДУКХАГIА ХУЛАШ ДОАГIА

ВАШИНГТОН. ВIашагIкхийттача Штаташка зуламаш леладелга хаддаза дегIаухаш латт. 1964 шерарчул 5 процент дукхагIа цIенхаштара зуламаш даьд мехка 1965 шера, яхаш, хьакхайкаду юстице министерства.

Юххьанца даьча лоархIамашка диллача, мехка гIолла соахка нах боабар дегIаденад 6 процент, низаш дар 7 процент, бовхар — 5 процент. Зуламаш делга дегIаденад мехка еррига районашка.

Цхьан Нью-Йорке соахка дIаяздаьд 631 саг вийна хилар.

ИНДИРА ГАНДЕ ЗАЯВЛЕНИ

ДЕЛИ. Инде премьер-министр Индира Ганде Малхбузехьен Бенгалий Ассами яхача штатий дукхача городашка хиннай, цига укх тIеххьарча хана хиннача студентий волненешцеи правительствана духьаларча выступленешцеи дувзаденна. Кеца йоазон викалашта йолча заявлене тIа Индира Ганде аьнад, Мизо яхача лоаман округера хьал лар тIа даккхара правительства «сиха а хоадам боллаш а» дола гIулакхаш ду, аьнна. Премьер - министра белгалдаьккхад округа административни центр йолча Айджал яхача города эскаро биза тIахьожам лоаттабеш хилар.

Пресс Траст оф Индиа яхача агентства Шиллонгера хьахойташ махиллара, Айджал яха город мятежникех йиза IоцIенъяьй, хIаьта а округе шийна чура тIема операцеш дIахо а еш я. Порядок йиза юхаметтаоттаяра индийски бIуп керда подразделенеш яхийтай цу округе.

МАССАЛИ ЛАКХАЛИ

АРТЕМ МИКОЯНИ ЦУН «МИГАШИ»

Нагахьа авиационни фирма яц Артем Микояна конструкторски бюрос миссел дукха техниках лаьца дола кердадар аьнна. Керттера идея — массали лакхали — шийна йолаш укх ткъаь шера хьабоагIа цу фирма болх.

Лакха лелача германски самолеташта духьал лоатталургйола истребитель шоашка кхачийта гIерташ советски ВВС хиннилга хила мегаш да доккхача хьаькъалера инженер Артем Микоян керте а волаш йола конструкторски бюро вIашагIйоллара эггара хьалхара бахьан. Цу ханналца цо болх баьб вовзаш волча авиаконструкторца Николай Поликарповца.

1941 шера гитлеровски бIу СССР-х лата болабелча советски сигала немецки самолеташта эггара хьалхагIа духьалъяьннача самолетех яр МИГ-1» — цу хана къона а вовзанза а хиннача конструктора эггара хьалхара самолет.

«МИГ» яха индекс латт Микояней цун гаргагIарча гIонча Михаил Гуревичеи тайпан цIерий хьалхарча алапех.

ВорхI эзар метр лакхъенна йодаш сахьата 650 километр юлора «МИГ»-га. 1941 шера е СССР-е а е доазол дехьа а цхьаккха самолет яцар иззамиссел маєса.

Ха дIа ме йода тIа-тIа кердагIа дола декхараш увттар авиационни техникана хьалхашка. Тата миссел а татал массагIа а йола самолеташ хьаянза яргйоацаш хилар. Винтовой двигателашца из проблема кхоачашъюлургйолаш яцар. 1946 шера сигала урагIа хьийдар «МИГ-9» яха реактивни истребитель, хIаьта цул тIехьагIа шу даьлча — «МИГ-15» а. Массехк шера чухь дунен тIа эггара толашагIа йола истребитель лерхIаш хилар «МИГ-15».

1950—1953 шерашка къилбаседакорейски летчикаша американски интервенташта духьаларча тIем тIа дIахьекхар цу перехватчиках йоахка тIом бара дикалаш. Американски тIема летчикаша, хала а хеташ, белгалдоахар «МИГ-15» массалга, маневренностага, герзий низага диллача хьаштдолчча американски самолетал тIех хилар. «Цу геттара йоккхача лакхалашка лелара йолча, башха чоалхане йоацча, доккха дозал доацча перехватчико, — белгалдоахар дукха ха йоаццаш английски «Флунт Рефиев» яхача журнало, — тIехъяьнна йоккха влияни йир Малхбузехьа истребителашта дIахо проектировани яра». Эггара тIех йола «МИГ-15» массал сахьата 1050 километрага дIакхоачар. Пхийтта эзар метр яха ца Iеш лакха урагIйодар из.

«МИГ-15» яьчул тIехьагIа деррига а шин шу мара даьннадацар Микояна конструкторски бюрос цун модификаци — «МИГ-17» луча хана. ТIема самолеташта юкъе дунен тIа духхьашха тата миссел массал долаш хиннар яр из перехватчик.

Артем Микояна кулгал а деш коллектива авиастроене дIахо ка ялар хилар татал массагIа йола «МИГ-21» хьаярах. «Из самолет кховэткъалгIчаргара дIахорчарех хьалхарча ах шерашка яьча яйтача истребитела классически масал да тахана рча дийнахьа. — яздоа цу «Флуинт Рефиев» яхача английски журналю.

Законобоарам хиина дIаэттад Микоян керте волча конструкторски бюрос вIаштIехьйоахаш хьаеча самолетех дукхагIъяраш рекордсменаш хулаш хилар. Дунен триумфашка кхаьчай кховзткъалгIчаргара дIахора шераш долалуш араяьнна цун конструкцех йола «Е-166» яха самолет а. 1962 шера вовзаш волча советски летчика Георгий Мосолова цу самолета массал сахьата 3000 километр еча дIакхоачайир.

Шийх йоахка керда дикалаш а тIехьа йола хIара керда «МИГ» шийл хьалхагIарчарел аргашагIа ма йий, аьнна, хетар нийса хургдацар. Артем Микояней цун сотрудникийн творчески лохам (тохкам) — ший тайпара йола цепной реакця я. Цу доккхача хьаькъалерча коллективо хьалххахье а кердача машина чу йохийт из дIахо толашагIа хулийташ тоаяра йола торонаш. Истребительни авиаце фега лелара - технически характеристикаш боккъала а хIара шера хувцалуш йолча вай хана самолетий керда тайпаш хIара массаза серегIа хьаде доладалийтар мегаргдоацача тайпара харцахьа ухийташ рузкъа доаделга хургдар.

Иштта «МИГ-9»-х хьахиннай «МИГ-15», «МИГ-15»-х, — «МИГ-17». ...Цхьабакъда, из духхьала модификаци а йоацаш, тIагIертта чIоагIа Iилма тохкамаш а деш лохар да. ХIанзарча ханарча авиационни техника йоккха опыт юкъе а ерзаеш, Iилмага долха керда наькъаш дехк конструкторски бюрос...

ХIаьта тохкамаш деча лабораторе «МИГ-21» яха самолет сайна бIаргаяйча кIезиг-дукха цец а ваьлар со.

Се кхеташ ца хилара хьакъехьара хаттар аз дича, тохкамаш дара вола инженер велакъежар:

— Айя, фега лелаш ма йий из. Фега лелаш йолче дIахо тохкаш а толашагIа хулийташ тоаеш а хила еза-кх из.

Телаш командаш я. Летчик кабина чу хов. Лабораторе сатийна я. Цхьабакъда, приборашa хьахьувкх летчик двигателаш йолайолийташ воаллилга... Самолет, лаьттах «хьал а къаьсте», урагIа «хьед». Рулий хIара меттахахьар дIаяаду счетно - электронни машино. «Тохкам баьчул» тIехьагIа цо жоп тел, самолети цунна урхал дара системеи летчико из дале а кхы дале а дола хIама дича фу деш хургья хьа а оалаш.

Массе а тайпара долча «дага доацаш хулача хIамаех» летчики машини лораяр — из да цу тохкамашца кхоачашде лаьрхIа гIулакх».

...«Фега гIетта йодаш я» дIахо а. Цул тIехьагIа самолет юха а «лаьтта Iойосс». Улув оттабаьча лоаме тIа гIолла Iовоал пилот.

— Эшшахь, боккъала а фега гIетта водаш санна хеталора-кх. Укх хIаман тIа-м кхьметтел ча а Iомаюлургья самолет лехка, — из а аьле, дото бессара «МИГ» тIалаттача стендагахьа хьож из.

Укх шера кховзткъа шу дизад Артем Микояна, юхакъовлалургбоацача низахи творчески фантазехи визза ва из.

Олег МОРСКЛОВ,
АПН корреспондент.

Хьамзат ОСМИЕВ

ПОПА ХИ

(ДУВЦАР)

«Юстара лийнначох йис кхийттай»
(Вайнаьха кица).

Пха санна нийса а лакха а пхаьна, хьеха, попа, муша, къоахка хенаш а дагIаш листа хьу яр юрта ши кхо километр мара гаьна йоацаш. Нанас баь вежарий санна, шоайла барта, водица юкъа долаш, вIаши эшачунга хьожаш, шоайла накъа йоалаш яр уж хьунагIара гаьнаш.

Цу хьунагIарча селла барт тайна ягIача ерригача гаьнех — цхьаннех а — ца башача хьисапе, ткъаь иттех сажен хьуна юстара а баьнна, сийнача баь тIа, шерра баржа а баьржа, ше цхьаь цхьа попа хи багIар. Юртара араваьннa дIаводаш а цхьаьцца гIулакха арахьа лийнна цIавоагIаш а эггара хьалха цунна тIаоттар юртахочун бIарг.

Турпала яр санна йола ший дегI - кеп хьеста маьлха сердал а, сутара овлаш кIоаргагIа чудахийта хьаьна лаьтта а, тIера маьженаш - ткъовронаш паргIатта йоаржае къаьга аре а — уж еррига Iалама камоаршалаш шортта яр попа хена. Цунга хьежжа дика денадар цо дегI а, фу эшар цунна!

Шоай гаьний меттала шийгара паргIато дIаювцаш доккхалаш де а саготалла йист хила а цхьаккха уйлахо а воацаш, ший сонталла мехках хьаьда саг санна, иштта багIаш цхьа зама яьккхар попа хено.

ТIеххьара а, шийл а паргIатагIа а, низ болашагIа а, тоаденнагIа а цхьаккха хIама хургдий-теш укх дунен тIа, аьнна, йоаца курал чуессар попа хена. Из курал чуессача дийнахьа, мичахьара йоагIа ца ховш, данне а дагадоацаш, цхьа йоккха доакъазал тIаера цунна.

Ахка юкъе а даха, гIаьххьа кIи-марса ха яр из. Чуйнна хьокхаш а, вIашкатохаш а, хьайбаш Iангара даха лаьрхIача базашка оэаш а аьлах боахкар колхозхой. ТIерча баьццарча гIирса чIоагIа тоаенна, даш дийхача санна, дегIа езъенна, водачун - воагIачун бIарг хьоасташ латтар еррига гаьнаш.

ВIалла дага а доацаш, цIаьхха чIоагIа мух баьлар. Маьлха сердал а хьаьна лаьтта а, сона-сона дукхагIа аьнна доацаш, юкъе а долаш, шоайла вIаши эшачунга а хьожаш листача хьунагIа яьгIа гаьнаш шек яланзар. «Живари, йижарий - вежарий, денал урз оттаделаш! Живари, ка ма лелаш!» яхаш санна, гIийла узамаш а деш, вIашка а кхувдаш, мархIа лелха йоахкаш санна, сеттар уж. Ший берригa низ ураоттабаь, цо-м чона бечош а хьалйоахаргья, аьнна, хеталуш, михо селла дорха чинг етте а, царех цхьаккхе а, е сомаяр а е йиткъигаяр а, — каглацар. Мехка сийле ца йоажийтар духьа, халкъа гIулакх бахьанце доккха Iазап лаьза ца доала балера ди тIаэттача хана деналах ца бохаш, кулгаш чоал а теха, шоайла вIашагIхьерча тешаме новкъостий санна, шоай ткъовронаш кхы а дукхагIа чоал а йоахаш, низ бехаб аьнна хийттачоа вокхар оагIув кIал а хьокхаш, цхьан бартагIа вIаши новкъостал дора цар.

Царех михо цхьаккха хIама даккханзар. Цхьабакъда, кхыча тайпара хилар цу хьунагIарча гаьнех ца башаш санна, юстара баьнна баьгIача попа хена гIулакх. Массаза а цо доккхал деш хинна мархIа ма хожжа сома дегIа гIов а, турпала маьженаш санна оик долаш яьржа ткъовронаш а, хьаьнача лаьттангара дукхагIа кхача баккха кIоаргга чудаха овлаш а новкъостапа — улувча гаьнаша — хьаллоаца оагIув миссел накъа даланзар цунна из бирса мух баьннача дехача дийнахьа. Михо цхьа къаьстта бIарза чинг техача хана оагIув тоха новкъост а воацаш, овлаша хьал а ца хецаш, дукха ноахал долча кура тIара арабаьнна замеш кIалъоттал хIана бац, аьнна, баьржача хена керта тIахьийддача михо сотта а баь, лаьттан цхьан долцца лакхе гIолла «къарссе» каг а бенна, юхебисача бухах, теда а денна, маьхий санна ира дега мазаш хьал а ховшаш, лоам ийкхача санна тата а даьнна, дегIацара мерза са къасташ санна, ткъовроний массе пицха ага а аьга, пхьарса тIа корта а билла лергвола чов хинна гарахьваьннача вампалах тарра, ший дIаьхача, теннача дегIаца «гIарс» аьнна бежар юстара баьнна баьгIа попа хи. Ше кхаьрдача кхаьча гаьний кхоардам тIабаьлар цунна.

Цун сий ду

Машиннаькъа Грозный станце Тачиева Юсупа Любас товарни кассиралла болх бу кхо шу совгIа ха я. Хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдарца, ше каралаьца болх тешшаме кхоачашбарца массане сий ду цун. Халкъа тIахьожама группа член я из. Ший ханнахьа вагонашта мухь тIаботташ уж Iойоассаеш вагонаш кIезигагIа сейца латтийтара боккха къовсам лоаттабу цо.

Станце агитатораштa юкъе дикагIйолча агитаторех лоархIаш я Люба. Укх бетта массехк беседа яьй цо КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект йовзийташ.

ТIехника къахьегаш, цхьаккха замечани йоацаш болх беш, коллективе Iымерза хиларца дукха ха йоацаш коммунистически ударник яха сийлен цIи елар цунна. Иштта из дIайийцар КПСС членалла.

Г. АНОХОВ.

АТЕИСТА САЙРЕ

Укх деношка Шелковской района Каргалински библиотека болхлоша кийчъяьр дына духьалара сайре. Цига доклад еш хилар Каргалински юкъерча школа хьехархо К. Д. Феофилова. Дынах тешаш хиларах доалача зуламех дийцар цу школа хьехархочо Н. С. Большакова вахарцара масалаш а доаладеш.

Юххера сайре чакхйоаллаш Каргалински культура ЦIен коллективо художественни самодеятельноста концерт оттадир.

Г. КИНДЕР.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

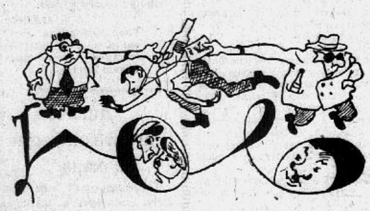

«ШУЧА-МОХЧА»...

(Грозненски йоккхача универмаге хезар)

Кога гIирса отделе:

— Ха йIаьхйойла хьа са мохчилг, хьо хиннаецаре кога тIа ювха хIама йоацаш йисаяр-кх со. ВIалла сона ца хийттар ма дий вр-м. Ай-яхь шоашка йолаш хилча массанега хIана йохкац цар уж туфлеш?

— Массанега екхаяларе хIанз вай фу дергдар? Уж-м я а яц ткъо пара мара... Нана яла цу чу сона бIаргаяйначa туфлей, ма хоза а яр-кх. Кхо пара йисай, йоах, заведующи йолча Маковеевас, араяьха-м цар екха а яц уж. ГIулакха вайга йохкаргйолаш-м я. Езий хьона?

ГАЛАНТЕРЕЙНИ ОТДЕЛЕ:

Ийдархо: Клеенка йий шуга?
Продавец Шахрова: Яц.
Дуся: Ди дика хилда хьа.
Шахрова: А-а, Дуся, марша йоагIийла! Фу дезар хьона?

Дуся: Клеенка йий вайга?
Шахрова: Вайга доацаш фуд? Мел еза хьона? Зинайнеи Валяйнеи йита ткъо метр я сога, хьона а йоаккхаргья-кх вай.

Дуся: Шорта хилалахь, администратор Серотенко воагIа хьона.
Шахрова: ХIа, Серотенко-м вай саг вар, ахча хьада Iа.
Дуся: Мегаьд, Шахрова, Мегаьд, юхайоагIаргья со-м.

* * *

(Нн. Ганцева, Лазько, Стаценко заведующещ болча отделашка хезар цхьан багара доагIаш санна дар).

Ийдархо: Хьадал сона жалобай книжка.

Заведующи: Фу? Хьайла, ши алап язде мел ховр книжка дехаш веций! Гоамеи чIоамеи шуга йоазув дайта даьд мотт шоана из книжка?

Ийдархо: «Хьона сенах довз са йоазув?

Заведующи : Сона-м дIабIара ма хьежжа хов сагах фу доал. Хьо фу язде воалл а хов сона-м.

Ийдархо: Цудухьа лу хургдац-кх Iа книжка а, бакъда, Iа из хьалоре аз дIа-м яздергдар из.

Заведующи: Даьла лакха ва, книжка гаьна да, хьежжа болх бергба-кх Iа.

* * *

Тайп-тайпарча отделашка:

— 44 е 46-гIа размер полтув езар сона.

— Яц.

— МаIача наьха коч йий шуга 48-гIа размер?

— Я а яц, хург а яц.

— Босоножкаш...

— Яц.

— 38-гIа размер...

— Цхьаккха а яц!

— Иккашта хьекха Iаьржа крем да сона.

— Дац.

— Къоалам...

— Бац.

— ?

— Яц! Бац! Дац!

А. ТОВСУЛТАНОВ.

КХЕТАРГ-м ВА, ТIЕХЬА ХУРГДА-кх

— Къонаха-м вай дахалда вац. са хьамсара новкъост, валлалца цхьан сесагаца вахаш юхе вахар-м.

— ХIанз Iа фу дувц Iаддалвохьаб? — Ма товра шоллагIа саг йоалае воалле а.

— ШоллагIа? Оалаш хеза дий хьона, къонахчо-м чтт а йоалаю саг аьнна. Из никъ ба аз хьалаьцар.

— Со-м хIанз а тешац Iа дувцачох, IаддалвохIаб, къаракъ меннача саго дувцар дар Iа дувцар-м.

— Со менна веха ца хиларахч из бакъ хилараҳи аз дIакхеторг ва хьо, новкъост.

ВорхI-бархI шу хьалха дар из. езаелар сона дикача цIени тайпани йола IайнаI яха йоI. Сога я дукха раьза йолаш яцар из. Ахчанцеи рузкъанцеи карaберзабир гаргара нах. IайнаI соцарчох вахар ца хеташ хилар хьалхарча дийнахьа ден.

— Ай хIанз Iа фу дувц, фу бахьан дар цуп?

— ЦаI мара воаца ший мара хий санна мала къаракъи даа хIамеи хилийта маганзар. Хьа а са а бокъонаш цхьатарра я. шинне болх бе беза вай, къаракъ дита деза яха яьлар. Лоацца аьлча сона законаш хьеха йолаелар. Сона кхалсаго хьехардеш хилча корта хьовзаш ва со. Яхийта хьай соалоз демий тIа гIолла хье хьаенача хьай даь коа тIа, аьнна эккхайир аз из.

— Хьона хетахургда цул тIехьагIа саг ца йоалаеш со дукха гайра аьнна. ТIабувхача гIирса тоавенна куц долаш зIамига саг бIаргавайча хаххa аьнна хетар мехкарашта. Се вовзача юртарча мехкарашта со тIа а хьувзацар. Цхьа шу далалехьа ховха нускал, Ровзан, йоалайир аз. Хьалха дIаяхача IайнаIас дийцар дувца гIертар из а. Лаьллар из а тIехьабиса ког хьалха а боаккхийташ. Цул ялсамала яххал дикагIа хиннаяр хьалха йоалаяь IайнаI.

— КхозлагIа езаелар сона IайнаI яха цхьаькха жеро.

— Хьайна ма хой хьона сона мехкарашцеи жерошцеи дика дувца ховлга. Ши бутт баккханзар тIехьа лелаш. Iехайир из. Къаракъ менна дог ураэтта вагIача сона бIара а хьежа, ена дукха ха ялалехьа, цо аьлар: «КIордабаьб сона хIара бус-буса Iа чубетта булкъаш, хьога доалла декхар хьада яхаш наIар тIа уха нах. ХIанз-м хьайна а кIордадича бакъахьа дар». Вай дахалда, вайна мел везар а вахалва кхы-м аланзар цо сога из дош, са сесаг а йолаш. Вокхар бихьа никъ бихьар цо а.

— ИнълагIа йоалаяьча Любас со Iехавир. Ше ма енггехьа загсе а яха регистраци ца йича Iанзар. Регистраци йир. Ши кIаьнк хилар, уж кIеззига онда боаллашехьа, лоацца аьлча дIадахача шера йиIиг йир. Цу йиIига ши кIира далалехьа лаьллар из а. Сона эшаш яц йиIигаш.

— Бераш а тIехьа цIагIара ара а яьккха дIаяхийтай Iа из?

— Яхийтай, аз фу де дезар цунна?

— Новкъостал мукъах дой Iа берашта?

— «Сай тарлур» ду. шин бетта цкъа 20—25 сом а лу цу кхаь бера. Хьагу сурт-м во да, яхаш уйлаш йора новкъоста.

ХIанз юхайоалаяьй аз кхоалагIа йоалаяь хинна IайнаI.

— Ай, нов. Юсупов Любайцара къастара каьхаташ вIаштIехьдаьхадий Iа?

— Даьхадац аз-м, сенна доах уж вIаштIехьа?

— Нагахьа из Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза кулгалхошта дIахойя стройцехера балхара дIа а воаккхаргва хьо, советски законех де доагIа таIазар а дергда... Аз цхьа хIама хоаттаргда хьога IаддалвохIаб: мел ха яьннай хьа?

— 1936-ча шера ваьв со.

— Из ха, мара яьнна йоаццашехьа ужжал во дараш хьона карагIдийнна хилча, хIанзчул тIехьагIа сох хьай новкъост ва ма алалахь, кхыбараш а хьона гаьна баргба мотт сона.

К. МАГОМЕДОВ.

КУТАШ

(Наурски райпотребсоюза универмаге хиннар).

—Пхьарсах доалладу сахьат дезар сона, маьха дукха деза а доацаш.

— ХIа, хьо ираз долаш саг хиннав, долаш-м даьра да! Хьайла, «Луч» яхаш да хьона ер: дарегIа да, хоза да, хIаьта лела мишта лел аьнна хьона хете Москвера кремлевски куранташ санна лел. Ялх сахьат дехка яьннай со, ер цаI мара дисадац хьона. Тахан-м никъ дика даьра хиннабар хьа. ГIоза леладолда... Фу?... фу 40 сом да из Iа сога хьаккхувдадер? ЭгIаваь, е хьаьрваьннав хьо? Укханах-м 50 соми 90 кепиги дех. Куранташ ше санна лела сахьат 40 сомах эца ма воаллий ер-м. Волле, волле гIаьххьа хьа ахчах эца мегаргйолаш хачеш я хьона дIа Гусева латтача. Харцахьа венав хьо со йолча...

— Из дIара яр-м Гусева ма йий, тIаккха хьай цIи а йовзийта ялар Iа сона.

— Са цIи ейзаяр аьнна сахьат эццал ахча-м тIакхетаргдац хьона, хIаьта а Абозина я-кх со.

— Iадика хайла хьа, Iа аьннар дергда аз-м...

— Хьамсара продавец Гусева, ер 40 сом ахча дар сога, хачий лахал сона.

— Шортта я хачеш-м, шортта. хIаьта хьога эггара дикагIа товргья ер. Хьажал?

Сайна цох фу дех ховндаь мах ца а хоатташ сахьатах дIакховдадаь ахча санна укхаза а нийслургдоацаш мах тIаязбаь хачех доаллача каьхата тIа хьежар со. Цу тIа ма яздарра 23 соми 96 кепиги дIадала со велча, чIоагIа юхь йоагаеш, юхе мел латтачоа дIа а хозаш цIогIа техар сога «хьамсарча продавеца».

— Цу каьхатилгага сенна хьеж хьо? Со я хьона укхаза мах бувца оттаяь! Фабрике гIалат даьдий хой хьона мах язбеча хана? 25 соми ах соми ба хаче мах! Хьайна езе дIаэца, ца езе хьай 20 сомах сесага метта тIа тувса юврагI а ийце чугIо хьайна. Харцахьа вена хиннав хьо со йолча...

Се наха бIарга ца вайта гIерташ, тебба дIатIавахар со сайга аьннача. Хьалхашка латтар... Абозина яр. Фу дергда?

— Нов. Абозина, хьайна деззар дIа а ийце юврагIа ба сона?

— А-а, хьо ва из, дика Iомавеннав хIанз. Хьона уллабича санна бисаб ер ийс бехкачул тIехьагIа.

17 соми 66 кепиги дIа а денна, са-сайца «Кхы укхаза юха ца ва-м хала ма дацар» аьнна наIаргахьа дIаволавелча дагадехар сона «ЙоIа туфлеш эц аз», аьнна, кхы хана-жерахьа со юхавоагIаргвоацандаь. Сихха сайга хьаьнна ши шай эшаш ворхI сом дIаденна кIоаргга са а даьккха араваьлар со айса де лаьрхIачох цхьаккха гIулакх ца деш.

ЦIагIа хIама дIа ца дувца аьнна чIоагIо яьяр аз, хIаьта а хIама хиланзар-кх. Цхьа миIинг мича ютаргья кхалнаха ца хьожаши, ца тохкаши. Туфлех ши эппаза совгIа деннилга гучадаьлар, юврагIах цхьа соми 22 кепиг совгIа деннадар. Кхы хIама ца оалаш къоалам бе а белла лархIа Iохайра со. Сахьатех а юврагIех а совгIа даьккхар дIалаьрхIача, цхьан Абозинас 76 соми 38 кепиги киса делла хилар.

ТIаккха Гусева а цунца яхье яьнна еций? Цун киса чу мел дахад-хьогI халкъа рузкъа?

А. СУЛТАНОВ.

ЛадувгIа

12 март, 1966 шу

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен ахархо (нохчий меттала). 6.45 — 7.00— РВ—23-и УКВ — гIоллеи музыка. 7.10 — «Грозненский рабочийн», «Комсомольское племяи» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.20— Эстрадный концерт. 8.45 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.00 — Парте съезда — беседа эрсий меттала). 16.15 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 16.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал. 18.00— Москвера трансляци. 19.00 — Къонал (эрсий меттала). 19.20 — Литературни передача (гIалгIай меттала). 19.35 — Концерт. 20.00 Москвера трансляци.

УКВ: 9.00 — «Кругозор» яхача журнала приложени. 9.28 — Майборода Король Лир яхача постановкага симфонически сюита. 9.53 — БIаь шу даьнначул тIехьагIа яхача концерта литературно - музыка. композитор. 10.27 — «Помора дог» радиопьеса... 11.03 — Гектар Бермюз — (концерт-очерк). 19.00 — Литературни сайренаш (передача). 19.58 — Илли оал Iеорг Отса (концерт). 20.55 — БIаьстан чIондаргаш — комедия.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Къахьегама :аг—24-ча съезда хетадаь телевизиони журнал. 19.05 — Кинопутешествий клуб. 19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.05 — «Дуненга хьеж кинокамера» 20.40—Телевизиони кердадарий выпуск. 20.55 — «Уж дIачакхбоургбац» яха художественни фильм. 20.15 — Концерт.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктохама секретара—2-45-48; партийни вахарен, промышленнин, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий— 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ04119. Заказ № 1192.